

IVANA ŠUPLJICA
Zagreb
ivana_supljika@yahoo.co.uk

Primljeno: 06. 05. 2014.
Prihvaćeno: 27. 10. 2014.

PRILOG POZNAVANJU PLEMIČKIH INVENTARA: POPIS POKRETNINA U KAŠTELU KRIŽOVLJAN – GRAD (1724.)¹

U članku je predstavljen popis pokretnina zatečenih u kaštelu Križovljan – grad nakon smrti vlasnika kroz osnovne kategorije namještaja i ostalih predmeta koji su se mogli pronaći u jednom plemićkom kućanstvu na početku XVIII. stoljeća. U analizi se govori o brojnosti, koloritu, materijalu i reprezentativnosti izrade, te stanju očuvanosti pokretnina s ciljem što obuhvatnije rekonstrukcije inventara, ali i vrednovanja stambenog prostora pripadnika srednjeg plemstva na rubu Varaždinske županije.

UVOD

O bogatstvu interijera brojnih hrvatskih kaštela, kurija, dvoraca i palača u današnje vrijeme mogu posvjedočiti raznovrsni muzejski postavi. No, riječi su slučajevi poput, primjerice, popisanih dragocjenosti obitelji Zrinski i Frankopana ili inventara dvorca Ivana Franje Čikulina u Donjem Oroslavju u kojima postoji mogućnost analize izvornog smještaja i funkcije zatečenih pokretnina.² Jedan takav slučaj pronalazimo i na zapadnom rubu Varaždinske županije uz samu granicu

¹ Analiza popisa pokretnina dijelom je diplomskog rada na temu “Materijalna kultura Križovljan – grada, dvorca obitelji Vragović (1724. – 1726.)” obranjenog u studenom 2013. godine.

² Više u: Ivan Kukuljević SAKCINSKI, “Dragocjene i umjetne stvari grofova Zrinskih u gradu Čakovcu,” *Arhiv za povjesnicu jugoslavensku* I/ 1851, 155. – 172.; Emil LASZOWSKI, “Razgrabljene stvari grofa Zrinskog i Franje Krste Frankopana i njihovih pristaša, *Starine JAZU* knj. 41, 1948., 159. – 237.; Rajka MODRIĆ, “Povijesni spomenici obitelji Zrinski i Frankopana, Popisi i procjena dobara (1672 – 1673)”, JAZU, Zagreb, 1974.; Milan KRUHEK, “Rukopisna ostavština Adama Zrinskog u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu”, *Vijesti Muzealaca i konzervatora Hrvatske* 2/1977; Olga MARUŠEVSKI, “Sadržaji i iskazi hrvatskog društva u 17. i 18. stoljeću,” *Od svagdana do blagdana*, ur. Vladimir MALEKOVIĆ, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 1993., 62. i dr.

sa Republikom Slovenijom – u križovljanskom kaštelu obitelji Vragović. Plemići koji su svoja prava i povlastice ostvarivali od 1351. do izumiranja 1724. godine, u vlasništvu su imali brojne posjede kako na širem varaždinskom području, tako i u povijesnoj jezgri Varaždina, no ipak su ostali najpoznatiji kao gospodari Maruševeca (*de Mariasowcz*).³ Obnašali su značajne upravne i državne funkcije, a 1716. godine ostvarili su barunatsku titulu.⁴

Detaljan pregled križovljanskih predmeta i namještaja koji su u prvim desetljećima XVIII. stoljeća bili u vlasništvu posljednjeg Vragovića Kristofora, dostupan je današnjim istraživanjima zahvaljujući dokumentu koji je nakon izumiranja obitelji “pažnjom i marljivošću u par donjih prostorija istoga kaštela sastavljen” u korist kraljevskog fiska krajem listopada 1724. godine.⁵ Iako ovim riječima autor aludira samo na nekoliko prizemnih soba u kaštelu, cjelokupno se popisivanje pokretnina odnosilo i na podrumske, te gornje prostorije i na sadržaje spremišta u neposrednoj blizini kaštela. Prema tome, poznat je inventar sveukupno šest soba, stepeništa, gornjeg hodnika, kuhinje i podruma u kaštelu, te dvije prostorije koje su pripadale drvenoj kuriji. Također, velik broj Kristoforovih predmeta je u trenutku njegove smrti iz najvjerojatnije dužničkih razloga držan u varaždinskim kućama lepoglavskih pavlina i trgovca Ivana Krašnika (*Ioannes Krasznyk*). Popisivanje križovljanskog interijera se po nalogu Ugarske dvorske komore odvijalo između 13. rujna i 4. listopada kada je započeto pregledavanje zemljišnih čestica i podložničkih obaveza na imanju, ali je u tom vremenskom razdoblju u jednom trenutku prekinuto s ciljem popisivanja pokretnina u spremištima, podrumima i škrinjama spomenutih Kristoforovih vjerovnika.⁶

³ Emil LASZOWSKI, “Povijesni podaci o obitelji Vragovića maruševečkih”, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 7/1904, 203. – 204.; Mira ILIJANIĆ, “Prilog istraživanju historijsko – urbanističke dokumentacije Varaždina”, *Urbanizam, graditeljstvo, kultura*, ur. Mira ILIJANIĆ, Grad Varaždin, Gradski muzej Varaždin, Varaždin, 1999., 36. – 37.; Josip BARBARIĆ, ur. *Zapisnici Poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, sv. 9, Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin, 2003., 345.; Ivan BOJNICIĆ, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, 1899., pretpisak: Golden Marketing, Zagreb, 1999., 202., Tablica 6.

⁴ Karmen LEVANIĆ, *Analitički inventari*, Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin, 2009., 21. – 22.; E. LASZOWSKI, “Povijesni podaci o obitelji Vragovića maruševečkih”, 205.

⁵ Riječ je o popisu pokretnina u kaštelu, te zemljišnih čestica, kmetova i gornjaka sa obavezama koji su pripadali križovljanskom imanju: Državni arhiv u Varaždinu, *Obiteljski fond Vragović* (dalje: DAVŽ, OFV), kut. 1., sign. 2.5.1., str. 1.

⁶ Isto, 1., 6., 8. – 9.

POKUĆSTVO

Stolovi

U križovljanskom kaštelu je popisano 18 stolova i stolića, a u cjelokupnom inventaru njih 22. Pritom su posebno izdvojena tri pisaća stola (*Schreibtisch*) koja su u svojim spremnicima ili na površini sadržavali “stvari nevrijedne spomena” i pisma. Poznato je da je jedan bio crne boje sa pozlaćenim detaljima, a drugi jednostavniji izrađen od čvrstog drveta.⁷ Zahvaljujući dodatnim bilješkama možemo ustvrditi izgled većine preostalih stolova (*mensa* i *mensula*) – dva manjih dimenzija su bili izrađeni od kamena, jedan manji je bio presvučen kožom, dva jednostavnije izrade su bili bijele boje, a jedan je bilo zbog načina izrade, bilo zbog svoje starosti imao nezamjetnu vrijednost.⁸ U podrumu pavlinskih kuća u Varaždinu su zabilježena dva okrugla stolića od kojih je jedan bio crne boje, zatim jedan trokutnog oblika i poseban stolić od orahovog drveta zvan *damastill*.⁹ S obzirom da su zatečeni kod Vragovićevih vjerovnika, njihova je vrijednost vjerojatno bila veća od stolova razmještenih u sobama Križovljan – grada. Usporedimo li sve popisane stolove (Tablica 1), možemo zaključiti kako je njih 11, odnosno polovica u cjelokupnom inventaru bilo uobičajene veličine, njih pet, odnosno 23% su imali manje dimenzije, stolića je bilo četiri komada (18%), a samo su dva stola opisana kao velika (9%). Promotrimo li njihovu reprezentativnost, vidjet ćemo da za 19 stolova nije naznačen komentar o njihovom obliku, a s obzirom da je za tri stolića jasno označen ovalni, odnosno trokutni oblik, možemo pretpostaviti kako je većina Vragovićevih stolova bila četverokutna. S druge strane, ne možemo biti sigurni da li je autor popisa podrazumijevao kako ne treba posebno naglasiti da su stolovi za objedovanje većeg broja ljudi ovalni. No, s obzirom da je nerijetko imao običaj detaljizirati određene predmete, povodit ćemo se za pretpostavkom da su stolovi koji nemaju dodatni komentar u popisu zaista bili četverokutnog oblika. Također, za većinu stolova nije posebno naznačen kolorit, što upućuje da su bili izrađeni u prirodnoj boji drveta, odnosno kamena – njih 23% su obojani u crnu ili bijelu boju, odnosno presvučeni kožom. Za osam stolova (36% od uku-

⁷ Pojam *Schreibtisch* nije nužno označavao stol za pisanje - stariji oblici stolova za pisanje na hrvatskom području nemaju mogućnost jasne rekonstrukcije, ali za one izrađene prema kraju XVIII. stoljeća je poznato da su predstavljali svojevrstnu kombinaciju stola i ormara zvanu *armare scriptorium* ili *Schreibkasten* – pri sredini donjeg dijela sa ladicama je probijen prostor za noge, a gornji dio sadrži spremnike zaštićene *rolleauom*. Skromniji prototipovi tako razvijenih oblika su se vjerojatno sastojali od radne ploče položene na okvir sa ladicama. (Josip MATASOVIĆ, “Zagrebački kućni namještaj polovinom XVIII. stoljeća,” *Narodna starina* 10/ 1925, 54.).

⁸ DAVŽ, *OFV*, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 2. – 3., .5 – 6., 9. – 10.

⁹ Isto, 8.

pnog broja stolova) je zabilježena jednostavnija izrada, čime je sugerirana njihova manja kvaliteta i vrijednost (Tablica 2).

Tablica 1. Veličina stolova u inventaru

Velik (2)	Uobičajen (11)	Manji (5)	Stolić (4)
2 (S5)	3 (S1)	2 (S1)	4 (PK)
	1 (S2)	1 (S2)	
	3 (S3)	1 (S3)	
	4 (S4)	1 (S5)	
9%	50%	23%	18%

(S1,... – soba br. 1,...; PK – pavlinska kuća)

Izvor: DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 2 – 3., 5 – 6., 8 – 10.

Tablica 2. Zastupljenost stolova prema obliku, koloritu i kvaliteti izrade

Oblik		Kolorit		Kvaliteta izrade	
<i>Određen (3)</i>	<i>Neodređen (19)</i>	<i>Obojani (5)</i>	<i>Boja materijala/ Neodređeno (17)</i>	<i>Jednostavan (8)</i>	<i>Neodređen (14)</i>
2 ovalna (PK)	5 (S1)	1 (S1)	4 (S1)	1 (S1)	4 (S1)
1 trokutni (PK)	2 (S2)	3 (S3)	2 (S2)	3 (S3)	2 (S2)
	4 (S3)	1 (PK)	1 (S3)	4 (S4)	1 (S3)
	4 (S4)		4 (S4)		3 (S5)
	3 (S5)		3 (S5)		4 (PK)
	1 (PK)		3 (PK)		
14%	86%	23%	77%	36%	67%

(S1,... – soba br. 1,...; PK – pavlinska kuća)

Izvor: DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 2 – 3., 5 – 6., 8 – 10.

Stolice

Uz stolove su bile vezane stolice (*sellae*), iako na primjeru Križovljan - grada to nije uvijek bio slučaj. Sveukupno ih je u inventaru popisano 49, ali u samom kaštelu samo 26 komada. Detaljnije informacije koje nam je o njima ostavio popisivač nažalost ne preciziraju njihov oblik ili vrstu, nego isključivo materijal izrade i boju (Tablica 3 i 4). U prostoriji sa tri pisaća stola su spomenute tri raznobojne stolice – velika žuta, velika od crvenog sukna (*Rubri Coloris panno*) i veća izrađena

od raznovrsno obojanog pamuka.¹⁰ U susjednoj sobi je smješten komplet od šest stolica presvučenih crvenom kožom (*cum Coreo Rubro*), te jedna veća od crvenog sukna. Na gornjoj etaži je zabilježeno njih deset značajno oštećenih i šest u osrednjem stanju, ali ujednačenih presvlakom od baršuna (*ex Byssu*).¹¹ U kući pavlina je zatečen komplet od šest novih stolica od crvene kože, zatim šest velikih i deset manjih od raznovrsnog pamuka, te mala stolica (*sellula*) od kože. Najveći udio stolica je bio izrađen od raznobojnog pamuka (35%), a potom od kože (27%). Za žutu stolicu u prizemlju i deset oštećenih u gornjoj blagavaonici nije poznat materijal izrade, dok je najmanje stolica prekriveno baršunom i suknom (12% i 4%). Što se tiče odabira boja, u slučaju sjedećeg namještaja najzastupljenija je bila šarolikost pamučnog materijala (35%), a u istom su postotku prisutne i stolice čiji kolorit nije naznačen. Iako su se vjerojatno najviše isticale, crvene stolice su imale manji, ali ipak solidni udio – 29%.

Tablica 3. Udjeli stolica prema materijalu izrade

Pamuk (17)	Koža (13)	Baršun (6)	Sukno (2)	Neodređeno (11)
1 (S1)	6 (S2)		1 (S1)	1 (S1)
6 (PK)	6 (PK)	6 (S4)	1 (S2)	10 (S3)
10 (PK)	1 (PK)			
35%	27%	12%	4%	22%

(S1,... – soba br. 1,...; PK – pavlinska kuća)

Izvor: DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 3., 5., 8 - 9.

¹⁰ Početkom XVII. stoljeća se javljaju naslonjači koji su bili svojevrsna nadogradnja obične stolice – imali su naslone za ruke zbog kojih su u početnoj fazi razvoja bili nešto većih dimenzija i time rezervirani za glavnog muškarca u kućanstvu ili posebnog gosta. Krajem XVII. stoljeća dolazi do daljnje nadogradnje stolice, odnosno naslonjač pronalazi svojeg nasljednika u sofi, čime tijekom XVIII. stoljeća postupno dolazi do nestajanja klupica i stolica bez naslona. Diferencijaciju i povećanje brojnosti stolica, zabilježene u drugom dijelu ranog novog vijeka, R. Sarti objašnjava promjenom društvenih običaja koji su počeli uključivati raskošnija i udobnija ugošćavanja, te kulturu zasebnog ili grupnog čitanja. Tako je na hrvatskom, točnije zagrebačkom području, sredinom XVIII. stoljeća zabilježen raznovrsni sjedeći namještaj izrađen od hrastovine, bukovine i jelovine. U inventarima su zapisane stolice visokog naslona u francuskom stilu za vrijeme Luja XIV., zatim one bez naslona najčešće presvučene kožom, te podnožnjaci i manje stolice koje su osiguravale dodatnu udobnost. Bogata dekorativna obrada stolica u vidu talijanske mode intarzija u drvetu na našim se prostorima počela ukorijenjivati tek početkom vladavine Marije Terezije. (Raffaella SARTI, *Živjeti u kući – Stanovanje, prehrana i odijevanje u novovjekovnoj Europi (1500 – 1800)*, Ibis grafika, Zagreb, 2006., 144.; J. MATASOVIĆ, n. dj., 52. – 54.

¹¹ DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 3., 5., 9.).

Tablica 4. Zastupljenost boja stolica u inventaru

Raznobojno (17)	Crvena (14)	Žuta (1)	Neodređeno (17)
1 (S1)	1 (S1)	1 (S1)	10 (S3)
6 (PK)	7 (S2)		6 (S4)
10 (PK)	6 (PK)		1 (PK)
34,7%	28,6%	2,0%	34,7%

(S1, ... – soba br. 1, ,...; PK – pavlinska kuća)
Izvor: DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 3., 5., 8 - 9.

Ormari

Vrsta namještaja koja se upravo poput stolova svojom brojnošću isticala u interijeru, te zbog svoje veličine i opremljenosti istovremeno dominirala Vragovićevim stambenim prostorom su bili ormari (*armarium*). U kaštelu ih je zabilježeno 15, a u cjelokupnom inventaru 17 komada (Tablica 5). U prvoj prostoriji se nalazio “stol namješten za spremanje odjeće” sa četiri kutijice u kojima se čuvalo raznovrsno rublje.¹² Sudeći prema količini sadržaja (ubrusa, rupčića, stolnjaka i ručnika), sljedeći ormar sa tri ladice je bio mnogo veći, zatim u blizini manji crni, još jedan sa odjećom, te jedini spomenuti uzidani ormar sa raznovrsnim stvarima i na kraju ormarić sa “sadržajem malog značaja”. U sljedećoj prostoriji su se nalazila tri jednostavna ormara i “jedan ormar ili pisaći stol” u čijih se devet ladica čuvalo sušeno voće. Na katu je zabilježen veliki duguljasti ormar izrađen od raznovrsno obojane borovine, zatim crni ormarić sa “bezvrijednim stvarima”, jedan veliki u kojem su držani kositreteni obruči, jedan veći ormar neidentificiranog sadržaja, te jedan na zidu koji je sadržavao raznovrsno staklovinje.¹³ U pavlinskoj kući u Varaždinu su posebno mjesto zaslužila dva ormara zvana *Pinczetok*, a imali su šest, odnosno pet “pripadajućeg staklovinja” (*cum Vitris Suis*).¹⁴ Razmatrajući dimen-

¹² Primjerice, u stolu Franje Čikulina u Donjem Oroslavju su pronađeni dalekozor, ukrasne vrpce, rukavice, čarape, kliješta, svrdlo, šilo, nakit, ali i muška odjeća. Veličina takvoga stola upućuje na prethodno spomenutu činjenicu kako percepcija tadašnjih pisanih stolova ne odgovara poimanju onih današnjih. Čikulinijev *sraibitise* u Donjem Oroslavju je bio bliže pojmu tabernakul – ormara (tabernakul ili svetohranište, tj. prostor u kojem se na glavnom oltaru crkve čuvaju hostije), koji su u svome gornjem dijelu sadržavali središnje spremište, odnosno predstavljali spoj komode i kabinetskog ormarića. (J. MATASOVIĆ, n. dj., 50., 54.; O. MARUŠEVSKI, n. dj., 62.; “Tabernakul”, ur. Anđelko BADURINA, *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, 4. izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000., 594.).

¹³ DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 2. – 5., 9. – 10.

¹⁴ S obzirom da prilikom spominjanja staklovinja popisivač u ostatku popisa nije imao običaj na taj način povezivati sa spremišnim prostorom u kojem se nalazilo, postoji mogućnost da se u slučaju *Pinczetoka* riječ “staklo” odnosila na staklena vrata, prema čemu bi ovakva vrsta ormara

zije popisanih ormara moguće je zaključiti kako je bilo šest velikih komada, jedan manji i dva ormarića. Za osmero ormara koji predstavljaju najveći udio (47%) nije jasno naznačena veličina, pa možemo pretpostaviti kako su im dimenzije bile uobičajene. Kolorit je naglašen u slučaju samo tri ormara, što upućuje na pretpostavku kako je većina (82%) ipak bila u prirodnoj boji drveta.

Tablica 5. Udjeli ormara prema dimenzijama i koloritu

Dimenzije				Kolorit	
Veći (6)	Uobičajen (8)	Manji (1)	Ormarić (2)	Prirodna boja drveta (14)	Obojani (3)
1 (S1)	3 (S1)	1 (S1)	1 (S1)	5 (S1)	1 (S1)
2 (S3)	4 (S2)		1 (S3)	4 (S2)	2 (S3)
1 (S4)	1 (S5)			1 (S3)	
2 (PK)				1 (S4)	
				1 (S5)	
				2 (PK)	
35%	47%	6%	12%	82%	18%

(S1,... – soba br. 1,...; PK – pavlinska kuća)

Izvor: DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 2 – 5., 8 – 10.

Škrinje

Unatoč tome što se uz ormare veže početna asocijacija na njihovu spremišnu funkciju, iz navedenih je primjera, pa tako i onih u križovljanskom slučaju, vidljiv značaj njihove reprezentativne uloge. Iako u manjem opsegu, takvo poimanje pokućstva je primjenjivo i na škrinje koje su kvalitetom izrade i istančanošću dekoracija mogle predstavljati vrijedan statusni simbol. U križovljanskom kaštelu je zabilježeno osam škrinja, a sveukupnom inventaru bi trebalo pribrojiti još jednu u pavlinskoj kući, te dvije sa Vragovićevim stvarima koje su se čuvale u podrumu Krašnikove kuće. U popisu se spominju pod riječi *cista* koja označava “kutiju

predstavljala svojevrstan izložbeni prostor s posuđem. U analizi opreme zagrebačkih kuća sredinom XVIII. stoljeća, Matasović (1925) navodi sljedeći citat: “U ormaru peharnom napominje se: *Pinczetok dobro velik szvoiem i sztekli, y kupiczami, sztekla, glumbeki, kupicze, mazane (...)*”. Nejasno je da li je peharnik zaista imao “svoja stakla”, te postoji mogućnost kako se u Matasovićevom primjeru, ali i u slučaju Križovljan – grada radilo o ormaru sa staklenim posuđem, ne nužno i staklenim vratima. U potonjem su zabilježeni brojevi koji se može bitno odnose na broj čaša ili posuda (ukupno 11 komada). Tome u prilog ide navod kako su se ormari sa gornjim staklenim vratima, primjerice, u zagrebačkim kućama uvriježili tek nakon sredine XVIII. stoljeća. (DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 8.; J. MATASOVIĆ, n. dj., 50. – 51.).

ili košaru od pruća za držanje odjeće ili novca“,¹⁵ no s obzirom na opise kojima ih je autor popratio moguće je pretpostaviti kako se radilo o drvenim spremnicima. U kaštelu su zatečene u po jednoj sobi donje i gornje etaže, pri čemu se većina nalazila u prizemlju (62,5%). U većoj, otvorenoj je vlasnik držao raznovrsna pokrivala, od dvije stare škrinje jedna je bila presvučena crnom kožom, a druga obojana crvenom bojom, škrinja okarakterizirana kao obiteljska ostavština je sadržavala morsku sol u količini od 1 *varaždinske mjere*, te je potom ispražnjena i odnešena na kat. Ovdje se posebno ističe “lijepo izrađena i prekrivena“ željezna škrinja koja se nije mogla otvoriti, ali se pretpostavilo da sadrži raznovrsne dokumente. S obzirom da je zapečaćena i izrađena od trajnijeg materijala, postoji mogućnost kako je upravo ovu škrinju 1829. godine otvorio autor prvog sustavnijeg popisa Vragovićevih dokumenata, a možebitno koristio i Ivan Kukuljević Sakcinski kada je dva desetljeća kasnije prenosio hrvatske povijesne spise iz Budimpešte u Zagreb.¹⁶ Na gornjoj etaži se nalazila jednostavna mala škrinja sa sjemenom vrtnih biljaka, jedna nova u kojoj je bio spremljen ženski mantil, već spomenuta ispražnjena od morske soli, te u ormaru jedna škrinjica (*cistula*) sa nedefiniranim željeznim alatom.¹⁷

OPREMA SPAVAONICE

U Križovljan – gradu je bilo deset kreveta (*lectus*). Od njih četiri u prizemlju jedan je bio jednostavan od obojanog drveta i u potpunosti opremljen, drugi pozlaćen sa djelomičnom opremom, treći je sadržavao samo pokrivač, a četvrti, manji je imao jedno veliko uzglavlje. Na katu su se nalazila dva veća, jedan manji, tri jednostavna i oštećena kreveta, te nisu sadržavali posteljinu i ostalu opremu iz razloga koji je naveo autor popisa – sadržaji gornjih kreveta su radi očuvanja donešeni u veliku prizemnu sobu.¹⁸ Unatoč tome, zbrojem predmeta navedenih u pojedinom krevetu, na jednoj gomili u spomenutoj prostoriji i u varaždinskoj kući pavlina može se zaključiti kako broju križovljanskih kreveta odgovara broj madraca i uzglavlja (10). Velikih jastuka je bilo 15, malih šest, a onih nedefinirane veličine tri, dakle sveukupno 24 komada. Uz to su zabilježena tri prekrivača, jedna jednostavna perina, jedan “poklopac ili šator“ za krevet (*Cooperculum unum ad lectum, Sive Pavilion*), te četiri zavjese na krevetu, što znači da su dva kreveta bila ukrašena baldahinima.¹⁹

¹⁵ “Cista“, *Latinsko – hrvatski enciklopedijski riječnik*, sv. 1, ur. Jozo MAREVIĆ, Matica Hrvatska, Zagreb, 2010., 647. – 648.

¹⁶ K. LEVANIĆ, n. dj., 22. - 23.

¹⁷ DAVŽ, *OFV*, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 3., 5., 8. – 9.

¹⁸ Isto, 3., 5., 9. – 10.

¹⁹ Istraživanja o ranonovovjekovnim prostorima za spavanje su pokazala kako u svijetu tadašnjeg imućnijeg sloja nije bilo riječi o spavaonicama strogo odijeljenima od pogleda javnosti, odnosno

Navodeći opremu za spavanje, popisivač je nerijetko donosio zabilješke o materijalu izrade, te stanju očuvanosti madraca (*Madrats*), jastuka (*Pulvinar*), uzglavlja (*Cervicalia*) i drugog. Iako je uz većinu opreme zabilježena isključivo njena kvantitativna vrijednost, ipak je donekle moguće uočiti i njenu kvalitetu (Tablica 6). Najveći udio opreme (42%) nije detaljno opisan, ali je s druge strane čak 36% predmeta izrađeno od cviliha (*ex Cvilich*), odnosno vrlo grubog dvonitno tkanog sukna,²⁰ nešto manji dio od tzv. *parchat* (?), a najmanji dio od grubljeg materijala, te od obojane “njemačke tkanine” (*ex Tela Germanica decolorata*). Tako niti za 66% opreme nemamo podataka o očuvanosti, ali popisivač naglašava kako su dva madraca i osam jastuka bili “novi”, pet uzglavlja i jedan madrac “dobri” ili “lijepi”, dok je jedan madrac bio u poprilično oštećenom stanju (Tablica 7). Zanimljivo je kako se potonji nalazio u pavlinskoj kući, ali ne i većina preostalih predmeta kojima je autor posvetio riječi hvale. Naime, poboljšano stanje u kojem su se nalazili sugerira povećanu vrijednost koju je Vragović lako mogao iskoristiti za privremeno podmirenje svojega duga. Takvo što će se kasnije vidjeti na primjeru pozlaćenog i posrebnog posuđa, te raskošno izvedenih odjevnih predmeta, ali u slučaju posteljine moguće je zaključiti kako se zaduženi plemić ipak nije htio u potpunosti odreći svojega luksuza.

U otvorenoj škrinji prizemne sobe kaštela su zatečena i pokrivala čija namjena nije u potpunosti jasna – riječ *tegumentum* može označavati “pokrivače” na namještaju poput kreveta, ali i “odijelo” ili “haljinu”.²¹ No, s obzirom na njihov opis očigledno je da se radi o posteljini – dva pokrivača su bila izrađena od lagane svilene tkanine zelene boje (*ex Taffet*)²², dva su bila crvene boje, pri čemu jedan potpuno od svilenog sukna prošivenog pamučnim ušivcima, te jedan svileni zimski pokrivač većih dimenzija.²³

prostorima rezerviranima isključivo za spavanje. Tome su pridonijeli diferencijacija oblika i opremljenosti, te porast broja kreveta koje je moguće pratiti od XV. stoljeća. Naime, tada su kreveti polako počeli dobivati na značaju čime su slamarice namještene na jednostavne okvire postupno zamijenjene sa kompleksnijim “instalacijama” sastavljenim od osovina okruženim uzglavljem i škrinjama za odlaganje potrepština. S vremenom se ustalio običaj uokviravanja kreveta zastorima pričvršćenim na stropne šipke čime je stvoren temelj za krevete sa raskošno izvedenim baldahinima. Tako je tijekom XVII., a napose u XVIII. stoljeću jedna od osnovnih ljudskih potreba zaprimila novu dimenziju – estetska vrijednost je postala gotovo primarna uloga kreveta, čime se raskošnost baroknih arhitektonskih izvedbi iz sfere gradnje sakralnih i profanih građevina preslikala i u prostor spavaonice. (DAVŽ, *OFV*, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 4., 7.; R. SARTI, n. dj., 139.)

²⁰ “Cvilih”, *Riječnik stranih riječi – tuđice i posuđenice*, ur. Bratoljub KLAJČ, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1978., 241.

²¹ “Tegumentum”, *Latinsko – hrvatski enciklopedijski riječnik*, sv. 2, ur. Jozo MAREVIĆ, Matica Hrvatska, Zagreb, 2010., 5289.

²² “Taffeta”, *Latinsko – hrvatski enciklopedijski riječnik*, sv. 2, ur. Jozo MAREVIĆ, Matica Hrvatska, Zagreb, 2010., 5259.

²³ DAVŽ, *OFV*, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 3.

Tablica 6. Materijali posteljine i opreme za krevet

<i>Cvilih</i>	<i>Ex parchat</i>	<i>Grublja tkanina</i>	<i>Njemačka tkanina</i>	<i>Neodređeno</i>
Madrac 6 uzglavlja 3 jastuka 6 većih jastuka 2 manja jastuka	2 madraca 2 velika uzglavlja Veći jastuk 3 manja jastuka	2 madraca	Baldahin	5 madraca 2 uzglavlja 8 većih jastuka Mali jastuk 3 pokrivača Perina Baldahin
36%	16%	4%	2%	42%

Izvor: DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str., 4., 7.

Tablica 7. Kvaliteta opreme za krevet

<i>Novo</i>	<i>“Dobro”, “Lijepo”</i>	<i>Staro</i>	<i>Neodređeno</i>
2 madraca 8 većih jastuka	2 veća uzglavlja 3 uzglavlja Madrac (PK)	Madrac (PK)	Perina 6 madraca 5 uzglavlja 3 jastuka 7 većih jastuka 6 manjih jastuka 3 pokrivača 2 baldahina
20%	12%	2%	66%

(PK – pavlinska kuća), Izvor: DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 4., 7.

POSUĐE I KUHINJSKA OPREMA

U križovljanskom kaštelu posuđe je zatečeno u po jednoj prostoriji donje i gornje etaže, te u kuhinji, a izvan imanja u kućama pavlina i Ivana Krašnika.²⁴

²⁴ Po pitanju ranonovovjekovne kulture objedovanja zanimljiv je zaključak Štuhceve analize (1994) inventara kranjskih plemića: “Struktura i raznolikost predmeta, koji su kranjskim plemićima služili pri jelu, jasno ukazuju na individualizaciju njihove upotrebe. Jedan samome sebi namijenjen pribor, tanjur i ubrusi predstavljaju standard objedovanja kako sredinom XVII., tako i početkom XVIII. stoljeća. Jestli sa svojim priborom iz svojega tanjura, piti iz svoga pehara, čaše, vrča, bokala ili “kositrnice” označava

Najbrojniji su zasigurno bili metalni obruči (više od 90 komada *Circulusa*) od kojih je većina bila izrađena od kositra, a jedan od željeza. Posuđe koje je svoje mjesto pronašlo na stolovima, ormarima, pa čak i zidovima se odnosilo na tanjure i šalice. Pojmovi pod kojima se javljaju u inventaru nemaju jednostavno značenje, te se moraju promatrati kroz njihovu funkciju koja je povremeno naglašena u popisu. Riječ *scutella* označava “zdjelicu, mali duboki tanjur, pliticu ili poslužavnik”, a izvodi se od riječi *scuta*, odnosno *scutra* koja predstavlja “duboki tanjur, zdjelu ili lonac”.²⁵ *Scutellula* je daljnja umanjenica, a prevodi se samo kao “zdjelica”.²⁶ S obzirom na kontekst spomena ovih pojmova u inventaru, njihov prijevod je nužno prilagoditi. Glavni kriterij za prihvaćanje *scutellulae* kao “šalice” je zasigurno popisivačev navod o šest raznovrsnih *scutellula* za ispijanje kave koje su se nalazile na zidu, te šest manjih *scutellula* zajedno povezanih sa kožnim remenom.²⁷ Postoji mogućnost da se radilo o sitnim zdjelicama, ali radi jasnijeg razlikovanja od tanjura, one će u ovoj analizi biti protumačene kao šalice. Također, pojam *scutella* će biti preveden kao “tanjur”, iako se možda u nekim slučajevima radilo o pličim zdjelicama.²⁸ Prema tome, moguće je ustanoviti kako su u inventaru zabilježena dva tanjura za pripravljanje lijekova, zatim šest manjih i 17 većih, te jedan u kuhinji - sveukupno 26 komada. Od njih je 19 izrađeno od kositra, tri od bakra, a četiri komada od navedenog materijala. Točan broj šalice nije poznat, jer je autor nerijetko naglasio samo njihovu množinu, ali je nabrojao minimalno 23 komada. Vragovići su ih koristili za posluživanje raznovrsnih poslastica i već spomenute kave.²⁹ Materijal od kojeg su bile izrađene šalice za to piće, kao i one povezane

sprječavanje bliskog tjelesnog dodira sa drugima za stolom, osobito dodira s intimnim dijelovima tijela, s ustima.“ (Marko ŠTUHEC, “Kranjska suita za zrcalo, vilico, nož, žlico, kavno ročko, čajnik in njuhalmi robec,” *Zgodovina za vse* 1/ 1994, 5.

²⁵ “Scuta”, “Scutella”, “Scutra”, *Latinsko – hrvatski enciklopedijski riječnik*, sv. 2, ur. Jozo MAREVIĆ, Matica Hrvatska, Zagreb, 2010., 4752. – 4753.

²⁶ “Scutellula”, *Latinsko – hrvatski enciklopedijski riječnik*, sv. 2, ur. Jozo MAREVIĆ, Matica Hrvatska, Zagreb, 2010., 4753.

²⁷ DAVŽ, *OFV*, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 5., 8.

²⁸ Legitimna je i pretpostavka kako su se brojni “metalni obruči” odnosili na tanjure, dok je *scutella* označavala upravo zdjelicu.

²⁹ U popisu potraživanja Vragovićevih vjerovnika zabilježen je kavanar Petrus Fiorini koji ga je opskrbljivao sa kavom, čajem, čokoladom i proizvodima od ružinih latica (DAVŽ, *OFV*, kut. 1., sign. 2.5.5., str. 7.). S obzirom da navedeni napitci tijekom 18. stoljeća tek pronalaze svoje mjesto među uobičajenim prehranbenim namirnicama, zanimljivo je kako je Vragović bio dijelom njihove standardizacije na hrvatskom području. Kava je prenijeta na europsko područje u prvoj polovici XVI. stoljeća posredstvom arapske i venecijanske trgovine sa istočnoafričkog prostora. Tijekom XVII. stoljeća otvorene su prve kavane u Francuskoj, a do kraja istog se taj napitak u određenoj mjeri raširio područjem Habsburške Monarhije, osobito nakon zapljena veće količine kave nakon neuspješne osmanlijske opsade Beča 1683. godine. Primjerice, na kranjskom području početkom XVIII. stoljeća kava je predstavljala luksuz koji si je mogla priuštiti isključivo elita, no do kraja

remenom nije posebno naznačen, ali je prema popisu moguće ustanoviti kako je 11 komada bilo kositreno, pet komada tzv. “ugarske izrade” (*Hungarici Laboris*), te jedna i više limenih.³⁰

Jedno od brojnijeg, ali ponovno neprecizno navedenog posuđa su bili pehari (*poculum*). Popisana su samo dva, jedan od njih kositreni, više komada naznačenih “za piće” koji su držani na kaminu jedne od prizemnih prostorija, te u Krašnikovoj kući vrijedan pehar od pozlaćenog srebra.³¹ Boce (*flasco*) iz kojih se u njih moglo točiti domaće vino nisu zabilježene u blizini, nego u spremištima pavlinskih kuća (tri komada od kojih dvije izrađene od kositra), ali je s druge strane, na katu kaštela popisani bakreni lonac za hlađenje vina (*Lebes Cupreus*).³² Piće i hrana su se mogli posluživati u mnogobrojnom staklovinju koje, nažalost, nije precizno pobrojano. U prizemnoj sobi se čuvalo u jednom spremniku pokrivenom plavom tkaninom, te je zabilježeno kako se u njemu osušila voda. Posuđe izrađeno od stakla ili kristala (*Vitrum*) je držano i na gornjoj etaži, a s obzirom da je uz košare za voće i poslastice navedeno “kao i drugo staklovinje”, postoji mogućnost kako je popisivač bilježio staklene posude upravo za hranu. U kući pavlina su zatečena dva već spomenuta ormara naziva *Pinczetok* za koje postoji mogućnost da su kao spremišta posebno određena za staklo sadržavali ukupno 11 staklenih, odnosno kristalnih komada posuđa. Ovim, vjerojatno vrijednijim predmetima je potrebno dodati i dvije soljenke, jednu srebrnu od 4 lota sa antikvarnim zlatnim resama od 5 lota, te drugu od novih zlatnih resa i 1,5 lot. Također, u podrumu Krašnikove kuće je popisano 12 srebrnih noževa (*culter*) sa kožnom navlakom, te odgovarajuć broj žlica (*cochlere*).³³

stoljeća u njoj su mogli uživati i širi slojevi društva. Čaj je na europskom tlu prvi puta zabilježen početkom XVII. stoljeća kada pošiljke stižu iz Indije u Amsterdam, ali se do kraja stoljeća nije uspješnije proširio, predstavljajući još uvijek svojevrsni raritet. (Bogdan ŠTEH, *Zapuščinski inventarji kranjskega plemstva s konca 18. stoletja kot zgodovinski vir* [magistarski rad], Filozofski fakultet, Ljubljana, 2010., 131 – 133.; R. SARTI, n. dj., 209.).

³⁰ DAVŽ, *OFV*, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 5., 7. – 8.

³¹ Isto, 5., 9.

³² Isto, 7. – 9.

³³ Izostanak vilica u popisanoj priboru za jelo se može objasniti dugotrajnom averzijom kršćanskog svijeta prema upotrebi predmeta povezivog sa demonskim simbolom trozubca. Dok su nož i žlica predmeti čija upotreba seže daleko u povijest, vilica se kao predmet kojim se hrana primiče u usta, a ne koristi samo za rukovanje namirnicama, javlja na bizantskom i talijanskom području tek tijekom X. i XI. stoljeća. Tijekom XVII. stoljeća postaje učestalija na francuskom i njemačkom području, ali je zabilježeno kako se, primjerice, na francuskom dvoru još 1730. godine njena upotreba izbjegavala, dok je 1725. godine u Engleskoj zabilježeno samo 10% obitelji koje su ju prihvatile u svom procesu hranjenja. Na hrvatskom području su zabilježeni sporadični individualizirani slučajevi njenog korištenja. Takav je primjer Julije Črnkovečke Orehoczy koja je 1664. godine svome suprugu Stjepanu Pethó de Gerse u miraz donijela čak 40 vilica koje su služile kako za pripremu, tako i za konzumaciju hrane. Nasuprot njoj je primjer sličan Vragovićevom – u dvorcu

Preostali predmeti koji su se u Vragovićevom domu koristili za pripremanje, posluživanje i konzumiranje hrane i pića su bila dva mjedena mužara sa tučcima (jednim oštećenim), zatim vrč (*amphora*) koji sadržavao 3 varaždinske pinte, limeno sito, sveukupno četiri tave od kojih dvije bakrene, dvije željezne sprave za loženje vatre, dvije rešetke za pečenje, dva manja i dva veća ražnja, pladanj, tri oštećena poklopca i posuda sa kovanim lijevkom.³⁴ Zapisan je i predmet pod nazivom *pistoletarum* koji bi mogao označavati kuhinjski mlinac. Točan prijevod ove riječi ne postoji, no riječ *pistor* označava “mlinara, pekara, slastičara”, a *pistillum* “tucanj u mužaru”, odnosno *pistare* “gnječiti, mrviti”. Moguće je da se radi o tučku za mužar, ali ti su predmeti spomenuti u inventaru pod drugim nazivima.³⁵ Zbog toga, a i činjenice da je *pistoletarum* predan pavlinskim vjerovnicima, odnosno da je mogao imati povećanu vrijednost, moguće je pretpostaviti da se radilo upravo o mlincu za usitnjavanje namirnica poput kave.

Također, uz objedovanje je usko povezan velik broj raznovrsnih tkanina koje su instinktivno zadovoljavanje potrebe za hranom podizale na suptilniju razinu. U križovljanskom inventaru je zabilježeno sveukupno 209 komada tkanina vezanih uz proces objedovanja. Držale su se u spremnicima stola adaptiranog za držanje odjeće, u ladicama velikog ormara prizemne sobe, te u Vragovićevoj škrinji u Krašnikovom podrumu. Navedeni su stolnjaci (*mappa*), ubrusi (*strophio-la mensalia*), rupčići (*strophio-la*), ručnici (*manutergia*) i pamučne tkanine skupnog naziva *linteramina* čija vrsta nije pobliže opisana, ali s obzirom na skladištenje sa ostalim stolnim rubljem njihova je namjena jasna. Osim njih, ubrusi su bili najbrojniji (Tablica 8). Razmatranjem materijala izrade cjelokupne grupe, moguće je primijetiti kako je većina tkanina (38%) napravljena od grubog konopca rogozine (*ex Thomosk/ Thomosck*),³⁶ a slijede materijali koje je autor popisa opisao kao “dobre”, “bolje” ili “lijepe”, dakle kvalitetnije izrade (Tablica 9).

Ivana Franje Čikulina u Donjem Oroslavju 1746. godine nije zabilježena niti jedna vilica. (DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 7., 9.; R. SARTI, n. dj., 174. – 175.; O. MARUŠEVSKI, n. dj., 50., 62.).

³⁴ DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 4., 8. – 10.

³⁵ Isto, 7.; “Pistillum”, “Pistare”, “Pistor”, *Latinsko – hrvatski enciklopedijski riječnik*, sv. 2, ur. Jozo MAREVIĆ, Matica Hrvatska, Zagreb, 2010., 3895. – 3896.

³⁶ “Thomix”, *Latinsko – hrvatski enciklopedijski riječnik*, sv. 2, ur. Jozo MAREVIĆ, Matica Hrvatska, Zagreb, 2010., 5371.

Tablica 8. Zastupljenost stolnih tkanina po vrstama

Stolnjaci (28)	Ubrusi (87)	Rupčići (24)	Ručnici (24)	Pamučne tkanine (46)
13,40%	41,63%	11,48%	11,48%	22,01%

Izvor: DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 2., 9.

Tablica 9. Podjela stolnih tkanina prema materijalu izrade

<i>Ex Thomask</i>	Kvalitetnija izrada	Jednostavni materijal	Grublji materijal	Neodređeno
21 stolnjak 1 novi stolnjak 9 novih ubrusa 12 istrošenih ubrusa 36 ubrusa	16 ručnika 38 komada tkanine 8 komada nove tkanine (IK)	8 rupčića 6 običnih rupčića	5 stolnjaka	17 ubrusa 10 rupčića 1 stolnjak (IK) 8 boljih i lošijih ručnika (IK) 13 ubrusa (IK)
38%	30%	7%	2%	23%

(IK – Kuća Ivana Krašnika)

Izvor: DAVŽ, OFV kut. 1., sign. 2.5.1., str. 2., 9.

ODJEĆA I OBUĆA

Odjevni predmeti Kristofora Vragovića su pronađeni u sva tri dijela inventara. U prizemnoj sobi kaštela u stolu za držanje odjeće i jednom ormaru se, između ostalog, nalazilo sedam grubljih i finijih muških košulja, te perizoma, jedna tunika (*tunica*), odnosno "donje odijelo"³⁷ od plavog svilenog sukna i svilenog pojasa protkanog srebrnim nitima, zatim čizme (*caligae*) identične boje i materijala, te jedna oštećena halja (*vestis*) plave boje od talijanske svile, sa svilenim pojansom i bez podstave. Postoji mogućnost da se uz navedeno nalazilo još odjeće, ali autor popisa ih zbog oštećenosti nije precizirao (*Res Vetustae quae Conscriptioe non Sunt dignae*).³⁸ Brojnost i kvaliteta Vragovićeve odjeće se najviše ističu u slučaju predmeta ostavljenih u pavlinskoj kući u Varaždinu. Tamo je pronađeno pet ogrtača predstavljenih sa riječi *chlamys* koja označava "hlamidu, grčki kaput, ogrtač voj-

³⁷ "Tunica," *Latinsko – hrvatski riječnik za škole*, 8. izdanje, ur. Mirko DIVKOVIĆ, Naprijed, Zagreb, 1997., 1093.

³⁸ DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 3.

nika i građana“,³⁹ a u prijevodu popisa čakovečkog inventara Zrinski od strane I. K. Sakcinskog je označena kao “menten“, odnosno “vrsta mađarskog ogrtača“. ⁴⁰ Jedan je bio novi od crvene svile, sa zlatnim manjim i većim resama, 15 pletenih gumbi (*ex Scoffio*)⁴¹ i podstavom od krzna *Czobolinae* (?); drugi, također novi, ali manje kvalitetnije izrade (*Vulgo arbeits*), od svilenog sukna pepeljaste boje, sa 12 novih, srebrnih gumbi filigranske izrade, većim i manjim srebrnim resama koje su vjerojatno bile smještene s prednje strane, na leđima i rukavima, te pojasom protkanim svilenim nitima i podstavom od krzna kune (*ex pellibus Martis*); treći novi menten, također od svile pepeljaste boje, je imao 14 pozlaćenih srebrnih gumbiju, pojas sa utkanim zlatnim nitima, podstavom od vučjeg krzna zvanog “malovina“, te na određenim mjestima zašivke od vučjeg krzna (*ex Pelle Vulpina*); četvrti menten manje kvalitetne izrade nazvan Kandussl je bio izrađen od crvenog svilenog sukna protkanog zlatnim i srebrnim nitima, te je imao podstavu od krzna šumskog puha (*ex Pelle Glirium Sylvestrium*); peti menten je bio izrađen od nedefiniranog materijala zlatne boje, imao je svileni pojas, svilene gumbice sa resama i crnu podstavu od krzna zvanog *enutin* (nepoznata skraćenica).⁴² Na istom je mjestu pronađen i dosta oštećeni svileni *caeputium* (?)⁴³ zlatne boje sa isto tako oštećenom podstavom od krzna *Czobolinae*, zatim relativno novi ogrtač ili kabanica (*Pallium Sive Penula*) zlatne boje i dva nabora za odjeću (*tabula*), jedan napravljen od krzna *Czobolinae* na čijim je rubovima zašiveno drugačije krzno, a drugi sa podstavom od ovčje kože.⁴⁴ Na kraju, u kući Ivana Krašnika su popisane dvije tunike “germanske boje“, jedna sa 13 srebrnih kopči filigranske izrade, druga sa 20 gumbi također filigranske izrade, potom četiri para čizama (jedne “germanske boje“, svilenog pojasa, bez kopči, druge crvene boje sa srebrnim kopčama, treće plave boje sa jednostavnim svilenim pojasom, četvrte plave boje), te jedan pojas sa srebrnim nitima i 12 srebrnih gumbi spremljenih u manju kutiju.⁴⁵

Pregledom popisane odjeće i obuće je moguće ustanoviti kako se u Kristorovom vlasništvu u određenom trenutku nalazilo sedam muških košulja i perizoma, pet mentena i pet pari čizama, tri tunike, te po jedna halja, *caeputium* i palij. Tome bi trebalo pridodati i jedan ženski mantil iz škrinje u kaštelu koji je osim “obrisača, ručnika“ i “ubrusa od krzna“, mogao označavati i “kabanicu,

³⁹ “Chlamys,“ *Latinsko – hrvatski enciklopedijski riječnik*, sv. 1, ur. Jozo MAREVIĆ, Matica Hrvatska, Zagreb, 2010., 592.

⁴⁰ I. K. SAKCINSKI, n. dj., 155. – 172.; B. KLAIĆ, n. dj. 869.

⁴¹ I. K. SAKCINSKI, n. dj., 160., 168.

⁴² DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 7.

⁴³ *Caepucium* – prekrivač za glavu, kapa, kukuljica? (“*Caepucium*“, *Latinsko – hrvatski enciklopedijski riječnik*, sv. 1, ur. Jozo MAREVIĆ, Matica Hrvatska, Zagreb, 2010., 4572.).

⁴⁴ DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 6. – 7.

⁴⁵ Isto, 9.

plašt“ ili “ogrtlač sa kukuljicom“.⁴⁶ Glavni komadi odjeće, odnosno tunike, halje, menteni, *caeputum* i palij su bili izrađeni od raznovrsnih boja, pri čemu se plava neznatno ističe kao najzastupljenija. S druge strane, dodaci poput pojasa, gumbiju, kopči ili resa su prisutni samo u srebrnoj i zlatnoj, odnosno bojama koje su označavale materijal njihove izrade, pri čemu je srebrna nešto zastupljenija. Što se tiče materijala od kojeg je bila izrađena Vragovićeve odjeće, poznato je su četiri od pet mentena bili od svile, ali su svi imali krznenu podstavu, svilena je bila halja, *caeputum* i jedna od tri tunike, dva para čizama, te tri pojasa na mentenima i jedina dva pojasa na dva od pet para čizama. Ostalim odjevnim predmetima nije preciziran materijal izrade.

Na kraju je potrebno spomenuti i nepoznate vrste tkanina koje je popisivač uvrstio u inventar. U uzidanom ormaru prizemne sobe kaštela su, između ostalog, pronađena dva komada tkanine grublje izrade, zatim u pavlinskoj kući 33 većih i manjih komada tkanine od obojane i pozlaćene kože za izradu perizoma, te u Krašnikovoj kući dva komada potpuno svilene tkanine žute boje i jedan komad zvan *Prokotell* u dužini od dva lakta, odnosno 90 centimetara.⁴⁷

DEKORATIVNI PREDMETI

Po pitanju dekorativnosti plemićkog stambenog prostora u Križovljanu, ali i na razini cjelokupnog popisa najbrojnije predmete iz Vragovićevog inventara zasigurno predstavljaju slike kojih je bilo sveukupno 578 (u kaštelu je zatečeno 496 komada). Nažalost, autor nije pretjerano detaljizirao njihov opis, ali zahvaljujući povremenim primjedbama ipak postoji mogućnost djelomičnog razumijevanja prikazanih motiva, te određenih vanjskih karakteristika slikovnih prikaza. U velikoj prizemnoj sobi, na zidu oko ogledala je visjelo 26 slika “raznih vrsta“ djelomice pozlaćenih, a djelomice crno obojanih okvira, zatim općenito na zidovima 110 slika “raznih vrsta i oblika“ sa pozlaćenim pločicama ili daščicama, izvedenima na način zvan *Pild*, a u jednom od stolova devet slika “raznih vrsta“. Osim navedenih u ovoj se prostoriji nalazilo nekoliko slika koje je popisivač odlučio izdvojiti. Na jednom zidu se nalazio prikaz zakletve ugarskoga kralja pred Raspećem Isusa Krista, na zidu uz istočni prozor prikaz Najblaženije Djevice (*Imago Beatissimae Virginis*) “u staklu“, a u istoj sobi i tzv. *controffe* “nekada zagrebačkog, trenutno vesprinskog biskupa, Najuzvišenijeg župana Mirka Esterhazyja“. Veliki značaj imala je velika slika Blažene Djevice Marije Čenstohovske (*Imago Beatae Virginis Mariae Chestakoviensis*) koja “zasigurno predstavlja čudo“.⁴⁸

⁴⁶ Isto, 9.; “Mantile/ Mantele“, “Mantelum“, *Latinsko – hrvatski enciklopedijski riječnik*, sv. 1, ur. Jozo MAREVIĆ, Matica Hrvatska, Zagreb, 2010., 303.9 – 3040.

⁴⁷ DAVŽ, *OFV*, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 3., 7., 9.

⁴⁸ Isto, 3. – 4.

Tablica 10. Popis slika u inventaru s naglašenim položajem u prostoriji

Prostorija	Vrsta	Položaj
S1	“Blažene Djevice Marije Čenstohovske”	Na zidu
S1	“Zakletva ugarskog kralja pred Raspećem Isusa Krista”	Na zidu
S1	Prikaz Mirka Esterházyja	?
S1	“Blažene Djevice Marije”	Na zidu uz istočni prozor
PK	2 prikaza Veličanstva i supruge	?
S2	3 slike (<i>depictae</i>)	Na zidu
S3	3 slike (<i>pictae</i>)	Sa strane u sobi
S5	8 većih slika (<i>pictae</i>)	?
S1	9 raznovrsnih slika	U stolu pored prozora
PK	10 većih (8 ovalnih) slika	?
PK	10 raznovrsnih slika	?
S1	26 raznovrsnih slika (pozlaćene i crne)	Oko ogledala na zidu
S3	43 raznovrsne slike (<i>ex Charta</i>)	?
S2	49 raznovrsnih slika (<i>modi</i> ?)	Na zidu
PK	60 raznovrsnih slika	?
S1	110 raznovrsnih slika (pozlaćene tabele (<i>modi Pild</i>))	Na zidovima
S5	120 raznovrsnih, manjih (<i>papyraceae</i>)	?
S4	121 raznovrsna slika (<i>pictae, chartaceae</i>)	Na zidovima

(S1, ... – soba br. 1, ..., PK – pavlinska kuća)

Izvor: DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 3 – 5., 7 – 10.

U susjednoj prostoriji su se nalazile tri slike *depictae* na zidu, te 49 komada “raznih vrsta i oblika” izrađene na način *Pulv?* (nečitko). Na gornjoj etaži je u jednoj prostoriji sa strane zatečeno tri *pictae* slika i 43 raznovrsna komada napravljena *ex Charta*, u drugoj 121 raznovrsne *chartaceae* slike *pictae* na zidovima, u trećoj osam većih *pictae*, te 120 raznovrsnih manjih *papyraceae*.⁴⁹ S ciljem boljeg razumijevanja u navođenju ovih prikaza naglašene su autorove dodatne zabilješke o načinu njihove izrade. Nažalost, zbog višeznačnosti i općenitosti tih pojmova ne postoji mogućnost detaljnije analize. Naime, riječ *depictus* označava nešto “slikano, naslikano, obojano, izvezeno, prikazano”, a *pictus* nešto “naslikano, nacrtano, opisano, izvezeno, okićeno, išarano”.⁵⁰ S obzirom da popisivač nije razlikovao način slikanja prilikom spominjanja prikaza na različitim mjestima, te da se obje

⁴⁹ Isto, 5., 9. – 10.

⁵⁰ “Depingere”, *Latinsko – hrvatski enciklopedijski riječnik*, sv. 1, ur. Jozo MAREVIĆ, Matica Hrvatska, Zagreb, 2010., 1226. – 1227.; “Pingere”, *Latinsko – hrvatski enciklopedijski riječnik*, sv. 2, ur. Jozo MAREVIĆ, Matica Hrvatska, Zagreb, 2010., 3884.

riječi javljaju u lociranju slika na zidovima, ne možemo znati da li su pojedini prikazi bili naslikani na samoj površini zida ili su se cjelokupno odnosili na slike obješene na zidne stijene. Također, autor popisa spominje materijale na kojem su prikazi izvedeni. Riječ *charta* može označavati materijal od papira, papirusa, kože ili biti jednostavno prevedena kao “list papira”, a s time poistovjećujemo i riječ *papyraceae*.⁵¹ Prema tome, u slučaju pojedinih križovljanskih slika se očigledno radilo o prikazima na raznim vrstama papira, odnosno grafičkim reprodukcijama koji su predstavljali uobičajeno sredstvo prenošenja umjetničkog izražaja diljem Europe.⁵²

U dijelu inventara popisanom u varaždinskoj kući pavlina zabilježeno je 60 slika raznih vrsta, oblika i dimenzija, zatim deset većih od kojih je osam bilo ovalno, još deset raznovrsnih slika, tri pozlaćena i jedan jednostavan okvir (*Rama*). Na istom se mjestu posebno ističu dva kovana prikaza (*Controfe in lamine*) Njegovog Presvetog Veličanstva i Najuzvišenije Carice (*Suae Maestatis Sacrissimae aliud vero Augustissimae Imperatricis*).⁵³ S obzirom da nije poznat datum njihovog nastanka, odnosno dužina vremenskog perioda u kojem ih je obitelj Vragović mogla imati, ne možemo sa sigurnošću tvrditi kako su na umjetnički iskovanim pločicama bili prikazani vladari iz Kristoforovog vremena, Karlo VI. (vladavina od 1711. do

⁵¹ “Charta,” *Latinsko – hrvatski enciklopedijski riječnik*, sv. 1, ur. Jozo MAREVIĆ, Matica hrvatska, Zagreb, 2010., 586.

⁵² U zagrebačkim kućama prve polovice 18. stoljeća nalazio se velik broj bakroreza i drvoreza sa današnjeg njemačkog, nizozemskog, francuskog i talijanskog područja čiji su motivi predstavljali u narodu duboko zapamćene borbe kršćanskog i muslimanskog svijeta. Pritom je zanimljiv iz današnje perspektive pomalo dvosmislen naziv kojim se imenuju grafička djela – u zagrebačkim popisima to su *Tessesev, y Paperniateh kipov*, dok je u slučaju inventara Donjeg Oroslavlja iz 1746. godine riječ o “velikom broju *papernatih kipcov aukspurskoga dela*”. Grafička je umjetnost, naime, u razdoblju XVII. stoljeća, na hrvatskom području stvarana i distribuirana sa velikim intenzitetom, što je moguće uočiti na primjeru Pavla Rittera Vitezovića (1652. – 1713.) i njegovih brojnih djela, primjerice 39 bakroreznih veduta hrvatskih mjesta, ilustracija grbova u “*Stemmatographiji*” (1701., Beč), te njegovoj suradnji sa J. W. Valvasorom od koga je 1690. godine zagrebačka biskupija pod vodstvom Aleksandra Ignacija Mikulića (1688. – 1694.) otkupila 10000 grafika. Također, značajna je i akvarelna ilustracija sa suvremenim prikazima ljudi i njihovih kostima u “*Sibili*” Katarine Zrinske. (J. MATASOVIĆ, n. dj., 56.; O. MARUŠEVSKI, n. dj., 62.; Anđela HORVAT, *Između gotike i baroka – umjetnost kontinentalnog dijela Hrvatske od oko 1500. do oko 1700.*, Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, Zagreb, 1975., 305.; Zvonko MAKOVIĆ, “Prostor i vrijeme jedne slike – Mariahilf,” *Sic ars dependitur arte: zbornik u čast Vladimira Markovića*, ur. Sanja CVETNIĆ, Milan PELC, Daniel PREMERL, IPU, Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog Fakulteta, Zagreb, 2009., 366. – 368.; Sanja CVETNIĆ, “Umjetnička baština Varaždina – između zavičajnoga i europskog identiteta,” *Hrvatska revija* 2/ 2009. [online, preuzeto veljača 2013.] http://www.matica.hr/HRRevija/revija2009_2.nsf/AllWebDocs/Izmedju_zavicajnoga_i_europskoga_identiteta).

⁵³ DAVŽ, *OFV*, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 7. – 8.

1740. godine) i njegova supruga Elizabeta Kristina od Brunswick – Wolfenbüttella (1691. – 1750.).⁵⁴

U popisu inventara je izdvojena i nekolicina drugih predmeta naglašene dekorativne, te kulturno - povijesne vrijednosti. Naime, na površini manjeg ormara prizemne sobe se nalazila skulptura Svete obitelji (*Familiae sacrae Statua*) čiji nam izgled, materijal izrade i eventualno kolorit, nažalost, nisu poznati.⁵⁵ Isti je slučaj sa dva umjetnički izrezbarena djela od drveta (*duo Tureumata pro ornamento Domus*) koja su držana u sobi gornje etaže na jednostavnom, bijelom stolu prekrivenom oštećenim tepihom turske izrade.⁵⁶ Nadalje, u pavlinskoj kući među Kristoforovim stvarima je pronađen prikaz njega i supruge, vjerojatno Eve Rozalije (*effigies defuncti Domini Baronis ac ejusdem Dominae Conthoralis*). Zanimljivo je kako ovaj predmet autor nije definirao već korištenim riječima poput *imago* ili *statua*, nego jednostavnim pojmom koji označava općenito “prikaz, priliku, lik, kip, sli-

⁵⁴ Vladarski portreti su prvenstveno nastajali sa svrhom dekoracije unutrašnjosti dvorova, ali su se nerijetko od istog umjetnika naručivale i njihove replike koje su, po potrebi, bile distribuirane udaljenim članovima obitelji i drugim vladarima, ali i kraljevskim institucijama, te crkvenim tijelima diljem zemlje. Isto je vrijedilo za prikazivanje visokopozicioniranih političkih osoba poput banova i vojnih zapovjednika, te znamenitih članova crkvenih krugova poput biskupa i donatora. U slučaju hrvatskog plemstva se tako ističe nesvakidašnji primjer bogate galerije Ugarsko – hrvatskih vladara, nastale tijekom XVII. i prve polovice XVIII. stoljeća, koja se do sredine XIX. stoljeća nalazila u dvorcu Šestine, privatnom posjedu obitelji Kulmer, dok se danas pod nazivom *Galerija kraljeva*, u kojoj je stilski prepoznato autorstvo više nepoznatih umjetnika, nalazi u *Hrvatskom povijesnom muzeju* u Zagrebu. Značajna su i zapažanja nizozemskog učenjaka Jakov Tolliusa je prilikom svoje posjete Čakovcu 1660. godine detaljno iznio vlastiti dojam o zatečenoj plemićkoj rezidenciji u kojoj je, između ostalog, primijetio velik broj slikovnih prikaza vladara, proslavljenih osoba poput Martina Luthera i supruge Katarine, te prizore junačkih djela svog domaćina, grofa Nikole Zrinskog. Primjerice, u slučaju slovenskih zemalja je tijekom druge polovice XVII. stoljeća zabilježena pojava i sve veća distribucija portreta vladara, što je predstavljalo značajni kontrast ranijem vremenu kada je što zbog konfesionalnih, što zbog strogo političkih razloga bio uobičajen otpor vladajućim strukturama. Centralistička politika bečkoga dvora je zahtijevala pojačanje identifikacije i integracije kraljevog, odnosno carskog autoriteta na cjelokupnom teritoriju Carstva. Takvo što je očigledno u slučaju baruna Rudolfa Paradeisera čiju blagavaonicu sredinom XVII. stoljeća nisu više krasili isključivo obiteljski portreti, nego i carski prikazi. (Marijana SCHNEIDER, *Portreti 16 – 18. stoljeća*, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, 1982., 12.; *Od svagdana do blaždana*, ur. Vladimir MALEKOVIĆ, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 1993., 148., 243.; A. HORVAT, n. dj., 303. – 304.; Marko ŠTUHEC, “Slava na polici, cesar na steni in podgane v damastnih prtih – Zapuščinski inventar kot vir za plemiški vsakdanjik v 17. stoletju,” *27. zborovanje slovenskih zgodovinarjev - Zbornik*, ur. Aleš GABRIČ, Zveza zgodovinskih društev Slovenije, Ljubljana, 1994., 60. – 61.; “Karl VI.,” *Neue Deutsche Biographie*, sv. 11, ur. Walter BUßMANN, Duncker & Humblot, Berlin, 1977., 211. Digitalizirano izdanje [preuzeto rujan 2013.]; <http://www.deutsche-biographie.de/sfz57293.html>).

⁵⁵ DAVŽ, *OFV*, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 3.

⁵⁶ Isto, 6.; “Toreuma”, “Toreumatum”, *Latinsko – hrvatski enciklopedijski riječnik*, sv. 2, ur. Jozo MAREVIĆ, Matica Hrvatska, Zagreb, 2010., 5412.

ku“ ili“ model“ i “siluetu“. ⁵⁷ Na istom mjestu je u tri kutije zatečeno ukrasno ružino cvijeće ili ružini vijenci (*Rosae*) namijenjeni ornamentiranju crkvenog oltara, a u Krašnikovoj kući jedan prsten sa tri veća i osam manjih dijamanata (*annulus cum majoribus tribus et minoribus 8. adamantibus*). Također, unatoč tome što je njihova primarna funkcija bila rasvjetljavanje prostora, dekorativnim predmetima iz inventara je nužno pribrojiti i tri mjedena svijećnjaka manjih dimenzija, te šest potporna za svijeće. ⁵⁸ Popisivačeva napomena kako je potonje izradio draguljničar, odnosno škrinjar naglašava činjenicu da se prijeko potrebnim, a time i uobičajenim kućnim predmetima u plemićkom svijetu naglašene reprezentativnosti i svijesnosti o svome društvenom položaju pristupalo s posebnom pažnjom.

Posebnu skupinu dekorativnih predmeta čine ukrasne tkanine. U slučaju Križovljan – grada riječ je o tepesima i zavjesama. U cjelokupnom inventaru popisano je sveukupno deset tepiha (*Tapes*) čija je konkretna pozicija dokučiva u slučaju da se promatraju na svojoj izvornoj lokaciji, odnosno u kaštelu. U jednoj od prizemnih prostorija oštećeni tepih se nalazio iznad malog kamenog stola, a preostalih šest u sobi gornje etaže – tepih većih dimenzija, sašiven od raznovrsnih i raznobojnih suknenih komadića, te dva mala, oštećena su pronađena u blizini velikog ormara od borovine; iznad crnog ormarića i stola nezamjetne vrijednosti se nalazio po jedan tepih, a iznad jednostavnog bijelog stola jedan poprilično oštećen turske izrade. U pavlinskoj kući je zabilježen tepih istog stanja i izrade, a u Krašnikovom podrumu dva turske izrade. ⁵⁹ Prvenstveno je potrebno objasniti pojam kojim se karakterizira četvero od deset križovljanskih tepiha – *turcici laboris*. Iako sam naziv izvedbe sugerira kako se radi o tepihu osmanlijske provenijencije, riječ je isključivo o simetričnom načinu vezenja koje je vjerojatno slijedio turski uzor. ⁶⁰ Također, popisivačeva naznaka kako su se tepisi nalazili “iznad“ namještaja ne sugerira nužno ispunjavanje njihove dekorativne funkcije na zidovima kaštela, nego vrlo vjerojatno označava ukrasne tkanine kojima se prekrivao namještaj poput stolova, ormara, pa čak i kreveta. Većina tepiha (sedam od deset) je zatečeno u kaštelu, pri čemu je pet komada bilo oštećeno ili po-

⁵⁷ U ranom novom vijeku zamjetan je običaj portretiranja supružnika koji je odražavao naviku obilježavanja značajnih životnih promjena kao što su bile zaruke, vjenčanje, dobivanje plemstva, nadogradnje titule i raznovrsnog odlikovanja. Pritom se ne smije zanemariti činjenica kako su u pojedinim slučajevima supružnici znali biti portretirani od strane različitih umjetnika ili sa značajnim vremenskim odmakom. (DAVŽ, *OFV*, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 7.; M. SCHNEIDER, n. dj., 13. – 14.; “Effigies,” *Latinsko – hrvatski enciklopedijski riječnik*, sv. 1, ur. Jozo MAREVIĆ, Matica Hrvatska, Zagreb, 2010., 1477.)

⁵⁸ DAVŽ, *OFV*, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 8. – 9.

⁵⁹ Isto, 3., 5. – 6., 8. – 9.

⁶⁰ Gregor MODER, “Zbirka preprog na gradu Strmol,” *Kronika – Iz zgodovine gradu Strmol na Gorenjskem* 2/2006, 342.

prilično uništeno, dok se, s druge strane, u popisu istaknuo veliki tepih složenije izrade držan u prvoj prostoriji gornje etaže.

U Vragovićevom inventaru su zabilježene i mnogobrojne zavjese (*fürhangh*). U prostoru kaštela je popisano 12 raznovrsnih komada nedefiniranog kolorita.⁶¹ S obzirom da su držane u stolu namještenom za čuvanje odjeće, poništena je svaka mogućnost za pokušaj eventualne rekonstrukcije broja prozora. Takvo što bi samo po sebi moglo biti poprilično neutemljeno pretpostavljanje, ne samo zbog činjenice da zavjese nisu ukrašavale svaki prozorski okvir, nego i zbog nepoznanice broja zavjesa na pojedinom prozoru, odnosno običaja dekoracije prozora sa većim brojem ovih tkanina. To je, primjerice, vidljivo u slučaju zavjesa čuvanih u kući pavlina gdje su na dva prozora bile adaptirane četiri veće bijele i četiri zelene manje zavjese. Uz njih je naveden nepoznat broj zavjesa od jednostavnog sukna crvene boje zatečenih “na dvije strane” nedefiniranog prostora. Također, na jedan prozor pavlinskog spremišta bile su adaptirane još tri zavjese od crvenog sukna.⁶²

Na kraju, dekorativnost Vragovićevog stambenog prostora je bila izražena i ogledalima (*Speculum*) kojih je u cjelokupnom inventaru zabilježeno pet komada. U većoj prizemnoj prostoriji jedno veliko se nalazilo iznad pisaćeg stola, jedno manje iznad ormarića pored vrata i prozora, te još jedno veliko sa pozlaćenim kamenim okvirom iznad malog kamenog stola. U kući pavlina zapisano je jedno novo, crveno ogledalo, te drugo srebrno, jednostavno obojano.⁶³

OSTALI PREDMETI U INVENTARU I SADRŽAJI SPREMIŠNIH PROSTORA

U inventaru su bili popisani i raznovrsni predmeti koji što zbog specifične namjene, što zbog smanjene brojnosti ne ulaze u prethodno kategorizirane skupine. Tako su na kaminu u jednoj od prizemnih soba bile namještene nedefinirane bakrene stvari i u blizini knjige, nepreciziran broj kutija, u susjednoj prostoriji jedna obična i jedna stara sjekira od željeza. Ovdje se posebno izdvaja viseći sat (*Horologium unum pendens*). U prvoj sobi gornje etaže se u škrinjici čuvala nedefinirana željezna spravica, zatim lončić za gašenje vatre i tijesak za drvene stvari? (*torcular*). U staroj palači na katu su spremljene drvene podnice, četiri oštećena konjska ovratnika (“komota”), jedna konjska sprava za vršenje ili vuču (*apparatus Equestris pro Trahis*) i stara posuda. Među Kristoforovim stvarima u pavlinskim kućama zatečena su dva “obično” izrađena šatora i dvije malene sjedalice za koje postoji mogućnost da su predstavljali dijelove natkrivene kočije, zatim toljaga (*cla-*

⁶¹ DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 2.

⁶² Isto, 7. – 8.

⁶³ Isto, 3., 7.

va) i baklja (*lampas*).⁶⁴ U cjelokupnom popisu autor nerijetko spominje stvari koje zbog slabije vrijednosti ili beznačajnosti nisu bile vrijedne spomena – u ormaru sa odjećom nalazile su se “stare stvari”, u uzidanom ormaru konjska sprava turske izrade sa brojnim detaljima i raznovrsne male stvari pored nagomilanih karata, pored kamina uz kutije i knjige male stvari, u staroj palači stvarčice nevrjedne primjećivanja, a u hodniku nekolicina stvari od drveta. Njima bi trebalo pribrojiti i mnogobrojne “beznačajne stvari” u nekoliko pisacih stolova, te ormariću pored vrata i prozora prizemne sobe.⁶⁵ I dok su svi ti predmeti popisivaču predstavljali uobičajene sitnice koje je plemić usputno odlagao po prostoriji ili, pak, s određenim razlogom držao na radnoj površini i čuvao u ladici za trenutke kada će mu zaista zatrebati, današnjim istraživanjima materijalne kulture čak i najmanje sitnice, poput pera za pisanje, tintarnice ili metalne spravice za gašenje plamena svijeće predstavljaju vrijedan historiografski izvor.

Vjerojatno najznačajnija skupina predmeta koju autor popisa nije pobliže opisao su upravo knjige zatečene na kaminu velike prizemne prostorije. Iz šturih informacija nije poznato u kojem su broju bile zastupljene, niti na koju su se tematiku odnosile. Podatak koji bi nas dodatno mogao približiti vragovićevskim intelektualnim promišljanjima je obiteljska bilježnica, danas pohranjena u varaždinskom Državnom arhivu (DAVŽ, OFV, kut. 3., sign. 15.4.1.). Postoji mogućnost da je izvorno služila nekome od Vragovića za teoretiziranje o pisanju dramskih tekstova, dok joj je posljednji vlasnik, prema riječima K. Levanić, bio upravo Kristofor Vragović. Na početku se nalazi rukopis pod nazivom *Practica Manuductio Ad inveniendam dispo-nendamque Tragoediam*, odnosno u prijevodu “Praktično rukovođenje za pisanje tragedije” datirano u 1662. godinu.⁶⁶ Riječ je o 32 stranice teoretskog teksta sa sedam podnaslova o dijelovima tragedije, te o koru, protagonistima i njihovim dijelima koja se pritom javljaju. Nakon toga slijedi 16 stranica pod naslovom “*Elegia de B. Stanislas./ Suspirante Vener. Eucharistia*”, ali je ostatak istrgnut. Do kraja bilježnice se nastavlja abecedno redanje raznovrsnih pojmova povezanih sa dramaturškom raspravom na početku. Na kraju je zapisana tragedija pod nazivom “*Vin Dolorum/ Christus Patiens/ In Dolorosam cordis meditationem repraesentatum 1662.*” na 12 stranica kojoj prethode dvije stranice indukcija, odnosno kraćih uvodnih komentara sa zapisanom 1673. godinom. Bilježnica završava sa eklogom od deset stranica.

Na zadnjoj oštećenoj korici bilježnice nalazi se crtež čovjeka u profilu, pogleda usmjerenog prema gledatelju (Slika 1). Iako je zbog nedostatka donjeg dijela korica moguće vidjeti samo gornji dio tijela, s obzirom da se desna ruka sa svo-

⁶⁴ Isto, 4. – 6., 8. – 10.

⁶⁵ Isto, 2. – 3., 10.

⁶⁶ K. LEVANIĆ, n. dj., 42.

jevrskom pisaljkom čini naslonjena na radnu površinu, možemo pretpostaviti kako se figura nalazi u sjedećem položaju. Detaljnije su prikazani poluduga, kovčava kosa i prsti, no ostale su linije samo površne ilustracije kontura, te je vjerojatno riječ o usputnom skiciranju. Ne postoje naznake niti mogućnost sigurnije pretpostavke o identitetu prikazane figure. Dramaturški tekst, elegija, tragedija i ekloga su pisani identičnim rukopisom pri čemu je korišteno nekoliko različitih tinti i pera, a smeđi tonovi crteža bi mogli odgovarati barem jednoj od ranije korištenih tinti. Ovdje se postavlja nekoliko pitanja – da li je zaista pripadnik obitelji Vragović koristio ovu bilježnicu? Da li je svoja promišljanja zapisivao vlastitom rukom? Da li se, pritom, odlučio skicirati gledajući se u ogledalu poput Parmigianina na slavnom autoportretu iz 1524. godine⁶⁷ ili je imao namjeru ilustrirati zamišljeni lik iz svoje tragedije?

Odgovore na ta pitanja je gotovo nemoguće dobiti. Možda je značajnije zapitati se na koji način i s kojim razlogom je ova bilježnica pristigla u Kristoforove ruke. Naime, u dijelu sa abecedno popisanim pojmovima zapisani su na latinskom i hrvatskom izračuni kmetskih obaveza u Križovljan – gradu, te razni privatni računi (*Restantiae*) iz 1713. i 1714. godine. Istom crnom tintom su nastali crtež jedne ptice, te sa smirenom rukom detaljiziran i višeperspektivan prikaz nepoznatog grada pod nazivom "*Des Castell Cittadelle*" (Slika 2).⁶⁸ Gledano s lijeva na desno, crtež započinje sa čudnovatom konstrukcijom, vjerojatno mostom, nastavlja se na uski crkveni toranj sa baroknom lukovicom, smješten uz građevinu centriranog ulaza u prizemlju i nekolicine prozora prvog i drugog kata. Slijedi niža uzvisina na čijem su vrhu dvije građevine i ulazna kula na koju se nadovezuju zidana pojačanja. Sa svake strane uzvisine je po jedan obrambeni top, a u dnu je niski toranj sa prostranim ulazom. U neposrednoj blizini na desnoj strani prikazana je monumentalnija uzvisina "okružena" zidinama s tlocrtom zvijezdanih krakova – u "gradu" su dvije veće građevine, manja kapelica iza koje je još jedan krov, a sa svake strane po jedan crkveni toranj čiji šiljati oblici sugeriraju srednjovjekovnu izvornost.

⁶⁷ Horst Woldemar JANSON, Anthony F. JANSON, *Povijest umjetnosti* (Radovan IVANČEVIĆ, dopunjeno izdanje), Stanek, Varaždin, 2003., 485.

⁶⁸ Zanimljivo je kako je Kristofor kao član Pinte prozvan upravo *doktor Vogel* ili "doktor Ptica" (Vladimir DUGAČKI, "Doktori neomedicinskog fakulteta Baltazara Patačića (1696. – 1719.)", *Gazophylacium* 1-2/ 2004, 18.; DAVŽ, *OFV*, kut. 3., sign. 15.4.1., str. 17. (nakon istrnutog dijela), "Bilježnica sa tekstom *Praktično rukovođenje za pisanje tragedije* i bilješkama o izdacima (1662., 1713/1714.)".

Slika 1. Crtež na koricama bilježnice u vlasništvu Kristofora Vragovića
(Snimila I. Šupljika, 2013., izvor: DAVŽ, OFV, kut. 3., sign. 15.4.1.)

Slika 2. Ilustracija grada iz bilježnice u vlasništvu Kristofora Vragovića (fragment lista)
(Snimila I. Šupljika, 2013., izvor: DAVŽ, OFV, kut. 3., sign. 15.4.1.)

Ne možemo sa sigurnošću znati da li se radi o prikazu stvarnoga grada kojeg je Kristofor imao prilike posjetiti ili o skiciranju zamišljenih utvrđenja o kojima je promišljao nakon eventualnog proučavanja teoretskih tekstova o arhitekturi. Velika je mogućnost i to da je nacrtao grad koji je poznao, ali je pritom interpretaciju njegove arhitekture izveo na slobodniji način. S obzirom na karakter njegovog crteža i nedostatak sustavnijeg istraživanja Vragovićevih spisa, svaka pretpostavka o "identitetu citadele" bi u ovom trenutku bila neutemeljena. Tako da je jedino moguće zaključiti kako bilježnica sa bogato razrađenim dramaturškim mislima i svojevrsnom arhitektonskom ilustracijom dodatno označava vragovićevsko poznavanje raznovrsnih književnih i teoretskih djela.⁶⁹

U inventaru su svoje mjesto našli i predmeti, odnosno sadržaji zatečeni u neposrednoj okolini kaštela. Ispred njega se nalazilo šest nedefiniranih nakupina koje se zbog starosti mogu slabo iskoristiti, a kod obližnje staje je stajao jedan karpent, odnosno kočija ili kola na dva kotača koja su mogla biti korištena za poljoprivredne radove, zatim jedna *Schesa* (?), jedna vršalica sa željeznim dijelovima, odnosno poljodjelska naprava za mlaćenje žita, a u staji ista takva velika naprava.⁷⁰

Glavni spremišni prostori Križovljan - grada su bili podrum, dvije sobe ispod kurije i bliža okolica kaštela. Ispred podruma je zatečen veliki lonac za gašenje vatre, a u njemu staro i novo vino u količini od 15 stertina (od kojeg se u trenutku

⁶⁹ Ispunjavanje tadašnjih običaja plemićke reprezentativnosti manifestiralo se naglašavanjem vlastitog doprinosa općem društvenom i kulturnom boljitku zajednice. S druge strane, u slučaju da možemo govoriti o postojanju privatne sfere plemićkog sloja, koja je sama po sebi bila pod neprekinutim utjecajem isticanja statusa, plemićka se superiornost u privatnim prostorima, između ostalog, posebno isticala u vidu obrazovanja. Znamenit primjer pismenosti, te žedi za osobnim kulturnim uzdizanjem vidljiv je u popisu knjiga čakovečke knjižnice obitelji Zrinski (tzv. *Zriniane*) čiji su se pripadnici istaknuli i doprinosom razvoju hrvatske književnosti. Danas sačuvan katalog knjiga punog naziva "*Catalogus omnium librorum Bibliothecae Chaktorniensi excellentissimi atque illustrissimi domini comitis Nicolai a Zrinio Bani. Anno Domini 1662. die 10 Octobris*" sastavljen je po naputku i konceptu Nikole Zrinskog 1662. godine, no, pretpostavlja se da je knjižnica nastala ranije. U čakovečkom gradu su se nalazile brojne knjige sa područja književnosti, arhitekture (Vitruvijevi, Palladijevi i Serlijevi traktati), govorništva, filozofije, prirodoslovnih znanosti, zatim vjerskih, političkih i vojnih nauka, te primjerci raznovrsnih biografija i bibliografija. U raznovrsnosti ne zaostaju niti jezici koji su bili zastupljeni u brojnim naslovima – latinski, njemački, mađarski, talijanski, francuski, španjolski i poljski. (Zvonimir BARTOLIĆ, "Čakovečka knjižnica Nikole Zrinskog: u prigodi 340. obljetnice nastanka Zriniane," *Podravina* 1/ 2002, 137. – 138.; O. MARUŠEVSKI, n. dj., 40. – 42.; U katalogu iz 1662. godine grada je razvrstana u 11 skupina: "Historici antiqui Romani et alii", "Historici omnis generis et nationis mixtim", "Historici Pannoniae et Orientalium", "Politici", "Militares", "Geographi et Cosmographi" (!), "Poetae Latini", "Poetae Itali", "Scholastici", "Domesticae oeconomiae" i "Miscellanei". Prema: Digitalizirana baština Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, *Katalog Knjižnice obitelji Zrinski* [objavljeno 2005., preuzeto listopad 2013.] <http://db.nsk.hr/HeritageDetails.aspx?id=665>)

⁷⁰ DAVŽ, *OFV*, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 10.

popisa koristilo pola stertina), pola stertina octa, te 20 stertina domaćeg vina iz Vragovićevih vinograda koje je odgovaralo količini od 12 urni. Na istom mjestu se čuvalo 5 stertina vina koje je proizvedeno u zakupljenom vinogradu Franje Skoczayja, te je nakon Kristoforove smrti ispražnjeno za istog. Nadalje, u jednoj sobi ispod drvene kurije čuvalo se domaće vino u količini od 15 polovina stertina, a u drugoj 21 polovinu stertina, pri čemu je potonje odgovaralo otprilike 6 kubula.⁷¹ U dijelu inventara pohranjenom u pavlinskim kućama zatečeno je dodatnih 3 stertina neispitanog, nekušanog vina.⁷² Nadalje, pod kurijom su bile pohranjene i 24 posude, odnosno oko 12 metreti voćne mješavine (*frumenti Mixturae*), zatim u hodniku ispod kurije sveukupno 66 metreti kvalitetnog brašna (*Siliginis*), 25 metreti prosa (*Milei*), 12 metreti mješavine, 18 metreti boba (*Fabarum*) i oko 4 metrete pšenice (*Tritici*). Također, u blizini vrta 8 nedefiniranih nakupina, zatim 4 nakupine slame (*Straminei*), te oko 100 *currusa* starog i novog sjena (*foeni*).⁷³

ZAKLJUČAK

U popisu je zabilježeno sveukupno 109 komada namještaja, najmanje 583 umjetnička predmeta, 26 odjevnih predmeta, te mnogobrojno posuđe, tkanine za objedovanje, posteljina, oprema za deset kreveta i raznovrsni predmeti nephodni u jednom plemićkom domu smještenom izvan gradskih zidina. Nesklad između stanja očuvanosti, odnosno vrijednosti pojedinih predmeta je izrazito primjetan. To je, primjerice, očigledno usporedimo li brojnost slika i istovremenu značajnu zastupljenost manje kvalitetnije izrađenih stolnih tkanina ili prevladavajuću istrošenost dekorativnih tepiha. Također, prilikom analize je nužno obratiti pozornost na popisivačev pristup inventarizaciji kaštela - kao glavna građevina na imanju predstavljao je potencionalno vrijedan element novostečenog vlasništva kraljevskog fiska, ali i u trenutku potraživanja Vragovićevih vjerovnika financijski zanimljiv izvor podmirivanja brojnih dugova. Tako je nemoguće ne primijetiti kako je autor na više mjesta u popisu nerijetko navodio predmete čija brojnost, zbog manje kvalitete, a time i beznačajnosti, nije pobliže definirana. Takvo što upućuje na mogućnost da je autorova namjera bila zabilježiti što više, ako ne i sve zatečene predmete u kaštelu, te možemo vjerovati kako je popis inventara odgovarao stvarnom stanju i količini predmeta u Križovljan – gradu.

Inventar križovljanskog kaštela predstavlja rijedak doprinos poznavanju privatnog života pripadnika obitelji Vragović koji se, između ostalog, manifestirao i u opremljenosti njihovog stambenog prostora na početku XVIII. stoljeća. Doku-

⁷¹ Isto, 10., 18. – 19.

⁷² Isto, 8.

⁷³ Isto, 19.

mentacija kvantitavnih i kvalitativnih vrijednosti popisanih predmeta izrađena u svrhu predaje imanja pod vlasništvo kraljevskog fiska pruža jedinstven uvid u izgled pojedinih prostorija u kaštelu. To je značajno ne samo za rekonstrukciju povijesnih interijera, nego i spoznavanje financijske moći obitelji iz redova srednjeg plemstva, kao i standarda njihove svakodnevnice, te vidova reprezentacije vlastitog statusa. Istraživanja popisanih pokretnina u plemićkim rezidencijama, prema tome, predstavljaju jedan od temeljnih pristupa u sistematizaciji saznanja o hrvatskim dvorcima, čime doprinose povećanju kvalitete njihove valorizacije i prije potrebne konsolidacije.

PRILOG 1. POPIS POKRETNINA U PRVOJ PROSTORIJI PRIZEMLJA

- Et Signanter in inferiori Contignationis ejusdem Castelli Domo angulari partim in eadem Res inventae, partim vero aliunde eo deportatae Sequuntur, et inventae Sunt hae, Videlicet unum Scribebisch infra Speculum majus positum laboris quidem aestimandi, et appretiandi, Res vero parvae Considerationis, Sive Conditionis in Se Continens.
- Item Secundum Schreibtisch nigrum deauratum immediate penes fenestram in quo res exiguae Considerationis Repertae sunt.
- Item tertium Schreibtisch Simplicioris quidem Laboris, ligno attamen duriori ad quod Literalia fragmenta Reposita sunt.
- Subtus quod aliud majus pro Compositione Vestium adaptatum, cum Cistulis quatuor, ubi et in quo Repertum extitisset, utpote Mappae, Crassiores Numero quinque: Manutergia, tenuiora Consideratione digna Numero 10. Linteamina itidem bona Numero 4. diversi Generis *firhangh* frusta Numero 12. Indusia Virilia partim tenuira, partim Crassiora Numero 7. Indusia Septem, et Perisomata pariter Septem.
- Post hac unum majus Armarium, Super quo aliud parvum nigrum, et Super eo Familiae sacrae Statua, in quo Strophiorum mensalium duodenae et quinque et Strophiola decem, Simpliciora octo; Item Mappae tenuiores, et ex parte aliqua et Thomosk Numero 21. Item in eodem Linteamina pulchra tenuia Numero 32.
- Item in eodem Armario, alio vero Schubladi inferiori Strophiorum mensalium ex Thomosk, laboris aestimandi duodenae Numero 3. Ibidem una duodenae pariformiter ex Thomosk deterioris tamen Considerationis. Ac praeterea Strophiola Simpliciora, et ordinaria Numero 6. et in eodem Armario distincto Schubladi, Mappa ex Thomosk (!) nova una, et Strophiola mensalia ejusdem Sortis Numero 9. In eodem Schubladi, Linteamina cum Fimbriis Numero 2. ibidem *Haupt? Kysl?* Numero 30. manutergia ibidem tenuiora Numero 6.
- Item Subtus idem aliud Armare, in quo Repertum est Tunica et Caligae ex Sericeo Caeruleo Panno, in Tunica Zona Sericea, argento intertexta, praeterea

- Vestis attrita, ex Panno Italico itidem Cerulej Coloris, ac pariformiter Zona Supraspecificata obducta Sine omni Subductura; Ibidem quaedam Res Vetustae, quae Conscriptio non Sunt dignae.
- Tandem unum Armare inmuratum, in quo Telae Crassioris frusta Numero 2. Apparatus Equestris unus Turcici Laboris, exigui Laboris, aliaque Res paruales, quae propter onerandam Chartam, et Sui Valorem Conscribi haud Censebantur.
- Item penes Portam, et Fenestram Domus ejusdem parvum Armariolum unum; ac desuper Speculum minus unum, in quo Reculae nullius Valoris.
- Uterius in Inventatione procedendo ibidem aperta Cista una major, in qua Reperta Tegumenta Sericea, ex Taffet Coloris Viridis numero 2. Ibidem alia bina Rubri Coloris, unum ex materia, aliud ex Holoserico cum Suis Linteaminibus iisdem insutis, et penes unum magnum hyemale Tegumentum pariformiter ex materia Sericea.
- Post haec una alia Cista, in qua de Sale Maritimo Mensurae Varasdiensis Circiter una, quod pro Famila Relictum est, Cista vero, qua Vacua, ad Superiorem Contignationem exportata est.
- Praeterea Cista una ferro bene obducta et elaborata, quae aperiri non poterat adeoque nec Scitur quidnam intus esset; Communiter tamen Litteralia Instrumenta in eadem Contineri perhiberentur.
- Item duae aliae Cistae antiquae, una desuper nigra pelle obducta, alia vero Rubro Colore decolorata.
- Tandem Sellae tres, una flavi Coloris magna, alia vero itidem magna Rubri Coloris panno, et tertia major ex diversi Coloris lana elaborata. Item Speculum unum majus, de quo Supramentio facta fuisset, Demum lecti duo, unus quidem Simplex, et ex Simplicibus asseribus decoloratus, et in parte deauratus alter.
- Item duae Mensae parvae, una Lapidea, prout et alia, Supra unam Tapes unus attritus, Supra primam Lapideum Speculum unum majus deauratum Circa quod diversae Speciei imagines, partim deauratae, partim nigro Colore decoloratae in toto Numero 26.
- Et praeterea in parietibus Imago Beatissimae Virginis Mariae Chestakoviensis una imago magna Repraesentans certum quoddam miraculum, erga Regis Cujusdum / : uti dicunt Hungarici : / Votum, per Imaginem Crucifixi Salvatoris Domini Nostri Jesu Christi factum.
- Controffe unum Episcopi olim Zagradiensis, moderni vero Vespremiensis, Excelentissimi Comitis Emerici Esterhazy.
- Tandem Universim in Parietibus diversi Generis, et Speciei majores et minores Imagines, omnes cum Suis deauratis Tabellis, modi *Pild?* dictus, Numero 110 et hoc in Suprascripto duntaxat Cubiculo.
- Praeterea in praefacta mensula penes fenestram, Imagines generis Cujus Supra Numero 9. et in pariete immediate penes fenestram ad partem Orientalem Imago Beatissimae Virginis in Vitro existens una.

- Item Amphora una Cuprea Continens Circiter tres pintas mensurae Varasdiensis, Culcitra una Simplex.
- Tandem deveniendo ad Lectisternia, partim in eodem Cubicilo inventa, partim vero ex Superiori Contignatione tutoris nimirum Conservationis Gratia ad idem Cubiculum deportata, Et imprimis duo ? (*nečitko*) *Madrats* Simplicia, ex Tela Crassiori, item duo ex Parchat nova, in Anno 1721. uti in iisdem annotatum esset, Comparata, Pulvinaria magna duo, ex pulchro Parchat, Tria identidem pulvinaria bona, ex Czvilich, Cervicalia majora nova, et bona ex Parchat Numero 8. Item Cervicalia tria majora ex Czvilich, et unum *Madrats* ? (*nečitko*), et hoc ad unum Cumulum Cubiculi imediate appositum.
- Item in uno praemissorum Lectorum, *Madracz* unum Simplex, Pulvinar majus ex Czvilich unum, Cervicalia majora pariter ex Czvilich tria, minus unum, et Tegumentum unum, Coopertorium ? (*nečitko*) dictum unum.
- Item in alio Lecto *Madracz* Simpliciter unum, pulvinar ex Czvilich unum, et quatuor frusta fürhang dicta; Ibidem Certae Res Cupreae ad Caminum adaptatae; Et praeterea Scatulae, Libri, aliaeque Res parvae, quae omnes parvam mererentur Considerationem.

PRILOG 2. POPIS POKRETNINA U DRUGOJ PROSTORIJI PRIZEMLJA

- Finito tandem in hoc Cubiculo negotio, et praemissa Inventatione, ad aliud imediate Contiguum, per quod nimirum pateret ex ambitu aditus ad Cubiculum praecedens, in quo Armare unum Sive Schreibtisch cum Ladulis novem in quibus piira Sicca, et aliae Res his Similes. Itidem in Armario eodem unum Simplex, ubi de aliquid de Cremato et Smigmate asservatum haberetur.
- Item in Loco Camini Armare tertium Simplex cum Sex Ladulis, in quo pariformiter diversi Generis exsiccati fructus.
- Item penes Portam unum parvum Armare Simplex, in quo nihil Repertum est, Verum desuper aliquot Pocula Simplicia pro bibendo.
- Item in eodem Cubiculo, Horologium unum pendens, Item in eodem Lectus unus, cum Coopertorio Sive Tapete; Item Subtus eundem lectum, unus parvulus Lectus, cum uno pulvinari majori, Simplici, et parvae Considerationis; Item supra eundem Lectum certum quasi Conservatorium cum Tela Cerulea obductum, in quo diversa Vitra cum exustis Aquis Reposita essent.
- Praeterea circuli Stannei duo, et aliqua Circula itidem Stannea et poculum unum Stanneum, policum unum Circiter Continens ad Armarium in Loco Camini habitum; Reposita sunt, prout et aliud poculum unius Pintae Stanneum.
- Item in eodem Cubiculo mensa una, et altera penes fenestram parva, item ibid Scutellae Cuprae duae, pro Conficiendis medicamentis aptae.

Ibidem Sellae cum Coreo Rubro elaboratae Sex; Item Sella major, una cum Rubro Panno; Item Supra primum ? (*nečitko*), prouti et in Pariete diversi Generis Scutellulae, ex quibus Cafe bibitur, ibidem Securis una, et aliqua antiqua ferramenta.

Item in pariete depictae Imagines tres, et praeterea diversi Generis et Speciei Modi ? (*nečitko*) Numero 49. Et Sic ejusdem Cubiculi Inventatio finita est.

PRILOG 3. POPIS POKRETNINA U PRVOJ PROSTORIJI NA KATU KAŠTELA

Continuative prosequendo annotatam Inventionem Ventum est ad Superiorem Contignationem, Domum immediate e Regione Graduum, ad partem Orientalem, ubi inventa Sunt primo et ante omnia Armare unum magnum Sublongum ex asseribus pineis Colore intermixto decoloratis; quo Tapes unus magnus, ex diversis et distincti Coloris frustis panni Consutus et duo atritti parvi Tapetes, praeterea aliqua ferramenta in una ejusdem Armarii, Cistula Reposita.

Deinde parvum Armariolum nigri Coloris unum, in quo nullius Valoris Res inventae Sunt, Supra idem Armare Tapes unus, et una parvula Cista Simplex, in qua diversi generis Semina hortensia ibidem Lebes unus pro aqua ex floribus exurenda, ibidem mensa una Simplex alba, ibidem mensa minor una obducta Coreo, Tertia Simplex alba, Supra quam Tapes Turcici Laboris, sed Valde attritus; et Super eandem duo Tureumata, pro Ornamento Domus, Ibidem quarta Mensa, itidem parvae Considerationis cum Tapete valde attrito, et super eandem Torcular, pro Componendis Rebus ligneis.

(...)

Et imprimis in eadem Domo Armare unum majus, in quo Orbium Stanneorum majorum et minorum duodenae Sex, Scutellulae parvulae; Stanneae decem. Scutellae majores Stanneae tredecim, minores octo, minimae quae actualiter usutantur, Sex, Lavatorium Sive Mosdo unum, diversae Corbes pro fructibus Sive Confect, et aliquot Vitra, Cista una Nova, in qua unum Mantile Mulibre Lebes Cupreus pro Refrigerando Vino; Item a parte una Cista Vacua, tres Imagines pictae, Praeterea minores ex Charta diversi Generis et Speciei 43. sartagine duae Cupreae, Sellae Valde attritae, et Vetustae decem.

PRILOG 4. POPIS POKRETNINA U DRUGIM PROSTORIJAMA NA KATU KAŠTELA

Tandem in alia domo angulari, Lecti duo majores, unus minor, Armare unum majus, Sellae aequales ex Bysso, Sex in mediocri Statu, Mensae Simplices Numero 4. in duabus, Tapetes Turcici Laboris exigui, Imagines pictae in Parietibus Chartaceae diversi Generis et Speciei 121.

In alia tandem Domo Imagines majores Numero 8. pictae, minores Papyraceae diversi Generis 120. mensae magnae duae, minor una, Lecti Simplices tres attriti, Armare unum, in Pariete cum aliquot Vitris.

Item in ambitu ante Portam Superiorem una Cista magna, Item in Palatio antiquo Superioris Contignationis asseres pro Pavimento adaptati Numero 27.

Item in eodem Palatio Helcia attrita Numero 4. unus apparatus Equestris pro Trahis, Vasa antiqua, Cistae, aliaeque Res parvae his Similes, quae Valde parvam merentur Considerationem, ibidem 4., frustor ? (*nečitko*).

In Pavimento quatuor Crates ferrei novi ad 4. fenestras adaptates, et Vasa aliquot Vacua, et nonnullae Res lignae parvi momenti.

PRILOG 5. POKRETNINE U OSTATKU KAŠTELA

In Culina Craticulae parvae duae, Sartagine duo, Mordarium aeneum cum *stoss*, Veru quatuor, duo majora, duo minora; Ferramenta duo in quibus ignis extruitur, Scutella Cuprea una.

Extra Castellum penes Stabulum Carpentum unum, Schesa una, et Traha obferatta una, in Stabulo pariter Traha una magna, Vulgo ? (*dalje nečitko*).

Item ante Celarium Lebes magnus pro exurendis foccibus. In Celario Vini Novi et antiqui Stertin Numero 15 quod usitatus actualiter medium Stertin unum, item unum medium Stertin aceti.

Item ante Castellum Acervi antiqui Sex, qui propter Vetustatem parvam dabunt utilitatem.

PRILOG 6. VRAGOVIĆEVE POKRETNINE U KUĆAMA LEPOGLAVSKIH PAVLINA U VARAŽDINU

Anno prainserto 1724. die imediate Sequenti ad Instantiam Cujus Supra Procuratoris Fiscalis. In Domibus Venerabilis Conventum Reverendorum Patrum Paulinorum Lepoglaviensium omnino intra muros, et moenia Liberae Regiae Civitatis Varasdiensis Situatus; Rerum et Substantiae, uti Suprascriptum esset, Vragovichiano Fiscalis in praenotatis Domibus per defectum olim Christophorum Vragovich Repositae, ulterior Conscriptio Continuata est.

Et imprimis in certo fornice, Sive minori Cubiculo Chlamiis una nova Rubia, sive *rubiu?* *farb* sericei Panni cum fimbriis majoribus, et minoribus aueris, nodis quindecim ex Scoffio, et Subductura totaliter Pellis *Czobolinae*. Secunda Clamiis nova ex Panno Sericeo Cinerei Coloris Vulgo ? (*nečitko*) *farb* cum nodis novis magnis argenteis, laboris filagran *arbeits?* Numero 12. et fimbreis argenteis majoribus et minoribus, ab ante et dorso ac manipulis, Circa Circum vero Zona argentea obducta, et cum Subductura ex pellibus Martis.

Tertia Clamiis itidem nova Sericea, Coloris Cujus supra immediate, cum nodis argenteis deauratis Numero 14. cum Zona Sericea aurointaxta, et Subductura ex Pelle Vulpina malovina dicta, et obducta cum Pelle Vulpina.

Tandem una Tabula pellis *Czobolinae* ex pelibus et aliis extremitatibus ejusdem Consutis.

Dein una Clamiis Vulgo *Kandusll* ex materia Serica Rubra, auro et argento intertexta, cum Subductura ex pelle Glirium Sylvestrium intertexta.

Praeterea quarta Clamiis Crisii Coloris cum Zona Sericea, et Nodis Sericeis cum Suis fimbriis, ac Subductura nigra, ex Pellibus *enutin?* dicta.

Item unum Caeputium Sericeum Crisii Coloris, jam Satis attritum cum *Czobolina*, Sed ut praemissum est Valde attritum.

Item ? (*nečitko*) unum mediocre ex Tela Germanica decolorata, item Cooperculum unum ad lectum, Sive Pavilion ex Tela Germanica decolorata. Item pro Perisomatibus frusta majora et minora Numero 33. ex Pellibus decoloratis et deauratis. Item Scutellulae pro Confectione ex Lamine, item Hungarici Laboris Scutellulae pro Confectione Numero 5.

Tandem Madrocz unum ex Tela Simplici, aliud vero ex *Czvillich* bonum Pulvinar majus, ex *Czvillich* albo unum, Cervical majus ex Parchat unum, et minora itidem tria ex Parchat, et duo minora ex *Czvillich*.

Item Pallium Sive Penula Subnova Crisii Coloris. Item effigies defuncti Domini Baronis, ac ejusdem Dominae Conthoralis; Item flineta ? una Nova, et pistoletarum Par unum, item una Scutelulla ex lamine.

Item ad binas Partes ex Panno Rubro Simplici, *fürfüng* prout et ad binas fenestras ex Tela alba majores 4. et minores ex Viridi Numero 4.

- Tandem ? (*nečitko*) unum in quo Salinare argenteum unum, Lothonum 4. Fimbriarum antiquarum ex auro Lotones quinque; Item ex Novis fimbriis novis aureis Loth unum, et medium.
- Praeterea Specula duo, unum Novum, cum Rubre Colore, et aliud argento Simplici decoloratum; Item Controffe, in Lamine duo, Controfe unum Suae Maestatis Sacrissimae aliud vero Augustissimae Imperatricis. Item Linteamina tria Simplicia domesticae Telae, Item Imagines in toto diversi Generis et Speciei majores et minores Numero 60.
- Item Pulvinar unum, et Cervicalia tria ex Czvillich et *Madrats* Sat attritum unum; Item Flasco unus ex Stanno unius Circiter Pintae. Item Tapes unus Turcici Laboris attritus magnus: Item parva aenea Candelbra tria.
- Item Vulgo Cherga duo, Clava una, Sedes parvae Numero duae, Cista Simplex ad Currum una, Sellula ex Cores una.
- Praeterea in inferiori Fornice apertum ? (*nečitko*) intus inventa Sunt, Scilicet frusta tria, *fürfang* ex Panno rubro ad fenestram adaptata.
- Item in tribus Scatulis Rosae pro Ornamento Altarium Ecclesiae necessatae. Item Ramae tres deauratae pro Imaginibus itidem adaptatae; Item una Simplex Rama. Item ibidem in eodem fornice Pelvis cum fusorio Suo uno ex lamine; Item Tabula una Subductura ex Pelle Ovina. Item Imagines majores decem, Octo quidem Similes et aequales Rotundae dein Imagines aliae decem diversi Generis et Speciei.
- Item ferrei Circuli pro Carpentio adaptati Numero 2. Arcularii laboris Columnae pro Candelis No. 6. Lampas una, Sed Vetusta ex Orbiculis Vitreis.
- Item Circuli Stannei duo, Orbes Similiter Stannei Numero 13. Scutellae minores Numero 6. Stanneae, majores vero 4. Scutellula itidem ex Stanno Tacza una, Scutellulae Sex insimul in uno Loro Coagulatae; Flascones Stannei Numero 2. Cribrum ex Lamine unum.
- Item Tegumenta attrita et Simplicia Numero 3. Circulus ferreus pro Vasis Vinariis, unum mordarium aeneum cum *Stelcz/ Stelez?* in fracto unum.
- Item Mensulae duae una Rotunda, nigra decolorata, altera triangularis, tertia itidem Rotunda tecta Operticulo ex diversis Speciebus Lanae; Quarta mensula *damastill* Vocat ex ligno nucis; Item Sellae novae Sex cum Rubro Coreo, desuper Sellae magnae Sex cum diversi Generis lana, acu Consutae; Item minores 10. Laboris utsupra.
- Item Celariola *Pinczetok* dicta, cum Vitris Suis, unum cum Vitris 6. aliud cum Vitris 5.
- Item in iisdem domibus in fornice Sive Celario Stertin Vini 3. Cujus Sint bonitatis ignoratur: quia gustata non Sunt, ibidem Vasa Vacua tria.

PRILOG 7. VRAGOVIĆEVE POKRETNINE U KUĆI IVANA KRAŠNIKA

Superato in Domibus Patrum Paulinorum Labore tandem perventum est, ad Domum et Fornicem Domini Joannis Krasnik, ubi praedefuncti Christophori Vragovich Res Sequentes in Cistis infranotatis contentae.

Et imprimis aperta et Cista Coreo obducta, et in eadem Repertae Sunt Res mobiles Sequentes.

Utpote Tunicae duae Germanici Coloris, una cum fibulis argenteis Numero 13. Laboris filagran, et alia cum nodis deauratis Numero 20. Laboris Ejusdem Cujus Supra, Caligae unae Coloris ejusdem, Germanici Sine fibulis cum Zona argentea Iterum Caligae *Rubin farb* cum fibulis argenteis; Itidem Caligae Cerulei Coloris cum Zona Simplici alias Panni Sericei.

Item argenteorum Cultrorum Paria Numero 12. cum Suis Coclearibus, et Suo *Tok* dicto; ibidem et in eadem Ladula Poculum argenteum deauratum unum, annulus cum majoribus tribus et minoribus 8. adamantibus, item unum *Maicz* inauratum *Smolcz* majus, aliud minus, item Scatula una ? (*nečitko*); Item Zona argentea in una Scatula involuta; Item nodi argentei Numero 12. ad eandem Scatulam Repositi; Item Processus Iudiciarii Numero 2.

LITERATURA

1. Anđelko BADURINA, *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, 4. izdanje, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2000.
2. Josip BARBARIĆ, ur. *Zapisnici Poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, sv. 9, Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin, 2003.
3. Zvonimir BARTOLIĆ, "Čakovečka knjižnica Nikole Zrinskog: u prigodi 340. obljetnice nastanka Zriniane," *Podravina* 1/ 2002., 137. – 162.
4. Ivan BOJNIČIĆ, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, 1899., pretisak: Golden Marketing, Zagreb, 1999.
5. Mirko DIVKOVIĆ, ur., *Latinsko – hrvatski riječnik za škole*, 8. izdanje, Naprijed, Zagreb, 1997.
6. Vladimir DUGAČKI, "'Doktori neomedicinskog fakulteta' Baltazara Patačića (1696. – 1719.)", *Gazophylacium* 1-2/ 2004., 5. – 49.
7. Anđela HORVAT, *Između gotike i baroka – umjetnost kontinentalnog dijela Hrvatske od oko 1500. do oko 1700.*, Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, Zagreb, 1975.
8. Mira ILIJANIĆ, "Prilog istraživanju historijsko – urbanističke dokumentacije Varaždina," *Urbanizam, graditeljstvo, kultura*, ur. Mira ILIJANIĆ, Grad Varaždin, Gradski muzej Varaždin, Varaždin, 1999., 33. – 47.

9. Horst Woldemar JANSON, Anthony F. JANSON, *Povijest umjetnosti* (IVAN-ČEVIĆ, Radovan, dopunjeno izdanje), Stanek, Varaždin, 2003.
10. Bratoljub KLAJIĆ, ur., *Riječnik stranih riječi – tuđice i posuđenice*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1978.
11. Emil LASZOWSKI, "Povijesni podaci o obitelji Vragovića maruševčkih", *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 7/1904, 203. – 206.
12. Karmen LEVANIĆ, *Analitički inventari*, Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin, 2009.
13. Zvonko MAKOVIĆ, "Prostor i vrijeme jedne slike – Mariahilf," *Sic ars depren-ditur arte: zbornik u čast Vladimira Markovića*, ur. Sanja CVETNIĆ, Milan PELC, Daniel PREMERL, IPU, Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog Fakulteta, Zagreb, 2009., 363. – 375.
14. Vladimir MALEKOVIĆ, ur., *Od svagdana do blagdana*, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 1993.
15. Jozo MAREVIĆ, ur., *Latinsko – hrvatski enciklopedijski riječnik*, sv. 1, Matica Hrvatska, Zagreb, 2010.
16. Josip MATASOVIĆ, "Zagrebački kućni namještaj polovinom XVIII. stoljeća," *Narodna starina* 10/ 1925, 46. – 78.
17. Olga MARUŠEVSKI, "Sadržaji i iskazi hrvatskog društva u 17. i 18. stoljeću," *Od svagdana do blagdana*, ur. Vladimir MALEKOVIĆ, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 1993., 32. – 91.
18. Gregor MODER, "Zbirka preprog na gradu Strmol," *Kronika – Iz zgodovine gradu Strmol na Gorenjskem* 2/2006, 339. – 346.
19. Ivan Kukuljević SAKCINSKI, "Dragocjene i umjetne stvari grofova Zrinjskih u gradu Čakovcu," *Arkiv za povjesnicu jugoslavensku* I/ 1851, 155. – 172.
20. Raffaella SARTI, *Živjeti u kući – Stanovanje, prehrana i odijevanje u novovjekovnoj Europi (1500 – 1800)*, Ibis grafika, Zagreb, 2006.
21. Mirjana SCHNEIDER, *Portreti 16 – 18. stoljeća*, Povijesni muzej Hrvatske, Zagreb, 1982.
22. Bogdan ŠTEH, *Zapuščinski inventarji kranjskega plemstva s konca 18. stoletja kot zgodovinski vir* [magistarski rad], Filozofski fakultet, Ljubljana, 2010.
23. Marko ŠTUHEC, "Kranjska suita za zrcalo, vilico, nož, žlico, kavno ročko, čajnik in njuhalni robec," *Zgodovina za vse* 1/ 1994, 1. – 9.
24. Marko ŠTUHEC, "Slava na polici, cesar na steni in podgane v damastnih prtih – Zapuščinski inventar kot vir za plemiški vsakdanjik v 17. stoletju," *27. zborovanje slovenskih zgodovinarjev - Zbornik*, ur. Aleš GABRIČ, Zveza zgodovinskih društev Slovenije, Ljubljana, 1994., 59. – 66.

Ahivski izvori:

1. Državni arhiv u Varaždinu, *Obiteljski fond Vragović* (dalje: DAVŽ, OFV) kut. 1., sign. 2.5.1.
2. DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.5.
3. DAVŽ, OFV, kut. 3., sign. 15.4.1.

Internet poveznice:

1. BUßMANN, Walter, ur., *Neue Deutsche Biographie*, sv. 11, Duncker & Humblot, Berlin, 1977. (Preuzeto rujan 2013.)
<http://www.deutsche-biographie.de/sfz57293.html>
2. CVETNIĆ, Sanja, "Umjetnička baština Varaždina – između zavičajnoga i europskog identiteta," *Hrvatska revija* 2/ 2009. (Preuzeto veljača 2013.)
http://www.matica.hr/HRRevija/revija2009_2.nsf/AllWebDocs/Izmedju_zavicajnoga_i_europskoga_identiteta
3. *Katalog Knjižnice obitelji Zrinski* - Digitalizirana baština Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (Preuzeto listopad 2013.)
<http://db.nsk.hr/HeritageDetails.aspx?id=665>

SAŽETAK

PRIOLOG POZNAVANJU PLEMIĆKIH INVENTARA: POPIS POKRETNINA U KAŠTELU KRIŽOVLJAN – GRAD (1724.)

Autorica u članku obrađuje popis pokretne imovine zatečene na križovljanskom imanju Kristofora Vragovića nakon njegove smrti 1724. godine, odnosno izumiranja ove plemićke obitelji i prelaska njihovog vlasništva u ruke kraljevskog fiska. Pokretnine su popisivane u šest soba, gornjem hodniku, kuhinji, podrumu, prostoru u neposrednoj blizini kaštela i dvjema prostorijama drvene kurije, te su se odnosile na namještaj, opremu spavaonice, posuđe i kuhinjsku opremu, odjeću i obuću, dekorativne predmete, te na sadržaje spremišnih prostora i ostale svakodnevno upotrebljavane predmete poput, primjerice, satova ili knjiga. Unatoč tome što je popisivač nerijetko pribjegavao svjesnom zanemarivanju pojedinih pokretnina koje su prema njegovom mišljenju imale manji značaj, bilješke za većinu njih otkrivaju njihovu brojnost, izgled, kvalitetu i stanje očuvanosti, što otvara mogućnost rekonstrukcije povijesnog interijera u izvornom obliku.

Ključne riječi: Inventar; Križovljan – grad; kaštel; Vragović; Varaždinska županija; rani novi vijek.

SUMMARY

A CONTRIBUTION TO AWARENESS OF NOBILITY INVENTORIES: MOVABLE PROPERTY REGISTER IN FORT KRIŽOVLJAN – GRAD (1724.)

Author in article analyzes list of movable property found on Križovljan estate after death of its owner Kristofor Vragović in 1724 and family Vragović extinction which consequently led to handover of their possessions into royal treasury ownership. Movable, registered in six chambers, upper passage, kitchen, cellar, area in immediate vicinity of fort and pair of chambers in wooden curia, corresponded to furniture, bedroom equipment, dining and cooking utensils, garments and footwear, decorative objects and contents of storage areas as well as other items used on daily basis such as clocks or books. Although registrant frequently and consciously denied several movables their noteworthiness, quantity, appearance, quality and state of preservation for majority of items are well known, which provides opportunity for reconstruction of historical interior in its genuine configuration.

Key Words: Inventory; Križovljan – grad; fort; Vragović; Varaždin County; Early Modern Period.

